

הלכות חמץ ומצה פרק ב' (תורגם אוטומטית)

Hebrew

תורגם אוטומטית

סיכום השיעור

סיכום פרק ב' — הלכות חמץ ומצה (רמב"ם)

הלכה א: מצות עשה של השבתת חמץ

דברי הרמב"ם

"מצות עשה מן התורה להשבית החמץ קודם זמן איסור אכילתו, שנאמר ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם. מפי השמועה למדו שראשון זה הוא יום ארבעה עשר. וראיה לדבר מה שכתבה התורה לא תשחט על חמץ דם זבחי, כלומר לא תשחט את הפסח וחמץ קיים, ושחיטת הפסח הוא יום ארבעה עשר אחר חצות."

פשט

יש מצות עשה מן התורה לבטל/לאבד את החמץ לפני הזמן שבו נאסר לאכול חמץ. הפסוק "ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם" מתכוון ליום י"ד ניסן, כפי שקיבלו מפי השמועה.

חידושים והסברות

1. בעיה בפשט "ביום הראשון": "ביום הראשון" אינו יכול להתכוון ליום הראשון של פסח, כי אז כבר נמצאים עמוק בתוך האיסור. הרמב"ם אומר לכן שזה "מפי השמועה" — קבלה ממשנה רבינו — ש"ראשון" מתכוון ליום י"ד. אילו היה כתוב ברור בפסוק, לא היה הרמב"ם צריך לומר "מפי השמועה".

2. הצעה כיצד להבין "ביום הראשון": "ביום הראשון" יכול להתכוון ליום הראשון שבו יש איסור חמץ — וזה ערב פסח (י"ד ניסן), שבו איסור החמץ מתחיל כבר מחצות. זה היה מתאים לשיטת הרמב"ם.

3. "שבעת ימים" לעומת שמונה ימים: אם "ביום הראשון" מתכוון כבר לערב פסח, הרי יוצא שמונה ימים, לא שבעה? התירוץ: "שבעת ימים מצות תאכלו" מדבר רק על מצות מצה — שבעה ימים. אבל איסור החמץ מתחיל כבר מערב פסח חצות, מה שעושה שמונה ימי איסור חמץ. ביום הראשון של איסור חמץ (ערב פסח) יש את המצווה של תשביתו, אבל עדיין לא מצוות מצה.

4. הראיה מ"לא תשחט על חמץ דם זבחי": הרמב"ם מביא כראיה את הפסוק שאסור לשחוט את קרבן הפסח בעוד החמץ קיים. מכיוון ששחיטת הפסח היא ביום י"ד אחר חצות, חייב "ביום הראשון תשביתו" גם כן להתכוון ליום י"ד.

5. קושיה: מדוע מביא הרמב"ם פסוק חדש? בפרק א' כבר הביא הרמב"ם את הפסוק "לא תאכל עליו חמץ" כמקור שערב פסח כבר אסור. מדוע מביא כאן פסוק חדש "לא תשחט על חמץ"? החילוק: "לא תאכל עליו חמץ" מדבר על אכילה (אכילת חמץ), אבל "לא תשחט על חמץ" מדבר על החזקת חמץ — וחמץ קיים — שזה יותר רלוונטי למצוות ההשבתה (הוצאת החמץ מרשותך).

6. קושיה: מדוע "לא תשחט על חמץ" אינו לאו על החזקת חמץ בערב פסח? אם הפסוק "לא תשחט על חמץ דם זבחי" מתכוון שאסור להחזיק חמץ בשעת שחיטת הפסח, מדוע הרמב"ם לא מונה זאת כלאו נפרד? הרמב"ם מביא זאת רק כ"ראיה לדבר" — תמיכה לפירוש שתשביתו מתכוון לערב פסח. אין תשובה ברורה.

7. מדוע צריך מצות עשה של השבתה כשכבר יש "לא יראה"? אם כבר יש לאו של "לא יראה ולא ימצא", מדוע צריך עוד מצות עשה של תשביתו?

התירוץ: זה דבר פשוט בתורה שיש לאו ועשה על אותו דבר — "לאו ועשה".

הלכה א (המשך): מהי "השבתה" — ביטול בלב

דברי הרמב"ם

"מה היא השבתה זו האמורה בתורה? שיבטל החמץ מלבו ויחשב אותו כעפר, וישים בלבו שאין ברשותו חמץ כלל, וכל חמץ שברשותו הרי הוא כעפר וכדבר שאין בו צורך כלל."

פשט

ההשבתה מן התורה היא ביטול בלב — שיחשוב את החמץ כעפר, כמשהו שאין לו שום ערך, ושיחשוב שאין לו כלל חמץ ברשותו.

חידושים והסברות

1. ביטול בעלמא סגי — שיטת הרמב"ם: הרמב"ם לומד מהגמרא ש"ביטול בעלמא סגי" — מספיק לבטל את החמץ בלב, בלי להוציאו פיזית. מדאורייתא אין צורך לחפש ולהוציא חמץ — מספיק לחשוב שהחמץ הוא כעפר. לימוד מוטעה — שהתורה מתכוונת רק "הוצא את החמץ שמונח על שולחןך" — הוא "בוודאי לא אמת", כי עם ביטול בעלמא אין צורך להוציא כלום.

2. שאלה: האם ביטול הוא גם הפשט ב"לא יראה"? אם הרמב"ם אומר שהשבתה מדאורייתא היא ביטול בלב, האם זה גם הפשט ב"לא יראה ולא ימצא"? הרמב"ם אומר "מהו השבתה האמורה בתורה" אבל לא אומר "מהו לא יראה האמורה בתורה" — וזה מעניין. מדאורייתא מותר להחזיק חמץ בבית — רק אסור "להחזיק בו". לא יראה ולא ימצא מתקיים דרך ביטול בלב, לא דרך הוצאה פיזית.

3. מחלוקת: האם החמץ נשאר מונח פיזית אחרי הביטול? צד אחד אומר: כן, "כל חמץ שברשותו הרי הוא כעפר" — אפילו אם הוא מונח שם, הוא כעפר. הצד האחר אומר: לא מסתבר שמדאורייתא מתכוונים שהחמץ יישאר מונח — "כל חמץ שברשותו" מתכוון לחמץ שנשאר (לא שהשאיר בכוונה), ואותו מבטלים.

4. קושיית "מעשיו מוכיחים": אם למישהו יש חמץ יפה בביתו, הרי "מעשיו מוכיחים" שהוא מחזיק בו — "בפיו ולבו אינם שווים"? התירוץ: הוא מחשיב אותו כעפר, הוא לא מחזיק בו כלל. למעשה, אם הוא באמת לא מחזיק בו, זה ממילא יצא. אבל זה דבר מעשי, לא דין.

5. חמץ שבלב — הפירוש החסידי: המושג החסידי של "חמץ שבלב" מובא. אבל החידוש של הרמב"ם עמוק יותר: חסידים מתכוונים שרק דברים שבלב אפשר לבטל בלב, אבל הרמב"ם אומר שאפילו חמץ פיזי ממשי אפשר לבטל בלב — כי העיקר הוא הלב. כל השאר (ההוצאה הפיזית) הוא רק מדרבנן.

הלכה ב: בדיקת חמץ מדרבנן — הכלל

דברי הרמב"ם

"אבל מדברי סופרים — לחפש אחר החמץ במחבואיו ובחוריו, ולבדוק ולהוציאו מכל גבולו."

פשט

החכמים תיקנו שיש לחפש חמץ בכל המחבואות, להוציאו ולבערו.

חידושים והסברות

2. **שני טעמים נפרדים:** (א) בלילה — כי כל האנשים בבית; (ב) עם נר — כי אור הנר טוב לבדיקה. אלו שתי סיבות נפרדות.

הלכה ג (המשך): ואין קובעין מדרש — לא להתחיל ללמוד

דברי הרמב"ם

"ואין קובעין מדרש בסוף יום שלשה עשר, וכן החכם לא יתחיל לקרות בביתו, שמא ימשך וימנע מבדיקה בתחלת זמנה."

פשט

לא קובעים שיעור ברבים בסוף יום י"ג, וגם חכם לבדו לא יתחיל ללמוד, כדי שלא יימשך ויפספס את זמן הבדיקה.

חידושים והסברות

1. **"מדרש" לעומת "קורין":** "מדרש" פירושו שיעור קבוע ברבים; "לקרות" פירושו ללמוד ביחיד. "קורין" לא מתכוון דווקא למקרא — זה אומר ללמוד בכלל (אפילו גמרא). כי לא יתכן שחכם לומד דווקא רק מקרא.

2. **"שמא ימשך" — היסוד שתורה מושכת:** כל הדין בנוי על כך שלימוד תורה הוא "דבר המושך" — זה מושך אדם פנימה. זה מקביל לדין שאסור להתחיל סעודה לפני מנחה (או לפני מצווה), כי יימשך.

3. **חידוש הר"ן לגבי תלמידי חכמים:** הר"ן אומר שמה שכתוב "עונת תלמידי חכמים משבת לשבת" מתכוון לרוב השבתות, כי בוודאי יכול לקרות שחכם לא יגיע הביתה ערב שבת כי הוא התעמק בסוגיא קשה. חכם לא יכול להיות לו "סדר קבוע" מתי הוא מסיים — כי לימוד צריך להיות "מלאכתו עראי", זה דבר המושך.

4. **[דיגרסיה: מוסר השכל מעשי]** אם למישהו יש זמן קבוע מתי הוא צריך לסיים (כמו לאסוף ילד), אצלו אין "שמא ימשך" — הוא תמיד יודע מתי הוא מסיים. הדין מדבר על לימוד שאין לו זמן סיום קבוע.

5. **[דיגרסיה: הרבי מראפשיץ]** ר' ירושלים מרדכי היו לו חברותות, והוא לעולם לא היה מפסיק בעצמו — החברותא תמיד היה צריך לסיים, כי הרבי היה לומד בלי סוף. זו דוגמה ל"שמא ימשך".

הלכה ד: אין בודקין לא לאור הלבנה ולא לאור החמה

דברי הרמב"ם

"אין בודקין לא לאור הלבנה ולא לאור החמה... ולא לאור האבוקה, אלא לאור הנר."

פשט

בדיקת חמץ צריכה להיות דווקא עם נר, לא עם אור הלבנה, לא עם אור השמש, ולא עם אבוקה (לפיד).

חידושים והסברות

1. **מה "לאור החמה" אומר:** לא שביום אור השמש לא טוב (כי מאוחר יותר אומר הרמב"ם שאסדרה אפשר לבדוק לאור החמה), אלא זה אומר שבתחילת הלילה, בשקיעה, לא להסתמך על קרני השמש האחרונות, אלא להשתמש בנר.

2. **"לאור הנר" הוא דווקא:** לא שהחכמים רק נתנו רעיון של תאורה ואפשר להחליף. אדם היה חושב שאבוקה עוד יותר טובה כי יש אור גדול יותר, אבל הגמרא אומרת שאבוקה קשה לבדוק איתה כי האור לא נכנס למקומות צרים.

3. **נפקא מינה מעשית להיום:** פנס (flashlight) דומה לנר כי הוא מאיר אור ממוקד למקום מסוים, טוב יותר מאור גדול שיותר דומה לאור החמה או אור אבוקה. (זה לא פסק מעשי אלא השוואה לימודית).

הלכה ה: אסדרה לאור החמה; אמצע החצר

דברי הרמב"ם

1. **בדיקת חמץ — דאורייתא או דרבנן?** לפי הרמב"ם בדיקת חמץ (החיפוש וההוצאה) היא דין דרבנן, לא דאורייתא. מדאורייתא מספיק ביטול בלב. החכמים תיקנו שצריך ללכת ולחפש בכל מקום ברשות.

2. **בדיקה פירושה ביעור, לא רק חיפוש:** "בדיקת חמץ" לא מתכוונת רק לחיפוש — זה אומר ביעור (השמדה/הוצאה). הראיה: הברכה היא "על ביעור חמץ", לא "על בדיקת חמץ". זה מראה שכל התהליך — חיפוש, מציאה והוצאה — הוא מצווה אחת של ביעור. בדיקת חמץ היא בעצם "ביעור פרואקטיבי", השבתה מעשית.

3. **הרמב"ם לא אומר את הטעם לבדיקה מדרבנן:** בגמרא יש מחלוקת: רש"י אומר שהטעם הוא שמא יבוא לאכלו (אולי יבוא לאכול); ראשונים אחרים אומרים שהטעם הוא שמא לא ביטל בלב שלם (אולי הביטול לא אמיתי). הרמב"ם לא אומר את הטעם במפורש.

4. **היכן הרמב"ם מציב את הבדיקה — מראה על הטעם:** מכיוון שהרמב"ם מציב את בדיקת חמץ ליד תשביתו (לא ליד האיסור של אכילה, לא ליד לא יראה), רואים שלפי הרמב"ם הבדיקה היא פירוש/קיום מדרבנן של תשביתו. מדרבנן תשביתו לא אומר רק ביטול בלב, אלא משבית בפועל ממש.

5. **שאלת אחרונים: האם בדיקה יכולה להיות דאורייתא?** אם לפי הרמב"ם הבדיקה היא קיום של תשביתו מדרבנן, שואלים אחרונים: אם מישהו לא ביטל בלב, האם אז הבדיקה הופכת למצווה דאורייתא? אפשר לשמוע זאת ברמב"ם — כי אם ביטול בלב הוא הדרך הדאורייתא, ולא עשה זאת, אולי צריך השבתה מעשית. ו"כל שכן" — אם השבתה בלב עובדת, בוודאי גם כשזורקים אותו בפועל.

6. **"שים את כספך היכן שפריך" — הוכח את הביטול:** אפשר לראות את הבדיקה מדרבנן כ"הוכחה" שהביטול אמיתי — "בוא נראה אם אתה מתכוון לזה באמת." אם אתה מחזיק את החמץ ואתה אומר שאתה מבטל, זה לא עקבי.

7. **יסוד חשוב בהבנת הסוגיא — ביטול לעומת בדיקה:** מדאורייתא כתוב "תשביתו" — בעל בית רגיל מבין זאת כהוצאת החמץ וזרוק אותו. אבל החכמים (בעלי תלמוד) לומדים שהעיקר של "תשביתו" הוא ביטול. ממילא הבדיקה היא מדרבנן. אבל זה לא אומר שפעם התנהגו בביטול בעלמא ואז באו חכמים ותיקנו בדיקה כי זה הפך למכשול. להיפך: **תמיד היו בודקים** — זה המנהג הרגיל. רק הלומדים, הגמרא, לומדים שמעיקר הדין מדאורייתא זה לא הכרחי, כי ביטול לבדו מספיק.

8. **חילוק בין סוגי דרבנן:** יש גזירות שבאו למנוע בעיה חדשה (כמו שלא התנהגו כך קודם). אבל בדיקת חמץ שונה — תמיד התנהגו כך, רק החכמים מבררים שמדאורייתא זה לא הכרחי. זה מביא לקולות ופרטים בידי הבדיקה.

9. **משל משבת:** בשבת "תשבות" אומר שלא לעשות פעולות — המחשבה של "כל מלאכתך עשויה" באה דרך אי-עשיית מלאכה. אבל בחמץ המחשבה (ביטול) עצמה מספיקה מדאורייתא.

הלכה ג: זמן ואופן הבדיקה

דברי הרמב"ם

"שבודקים את החמץ בלילה מתחלת ליל ארבעה עשר לאור הנר. טעם: שבליילה כל העם מצויין בבתיהם, ואור הנר יפה לבדיקה."

פשט

החכמים תיקנו שיחפשו חמץ בלילה של י"ד ניסן, עם נר.

חידושים והסברות

1. **"אור הנר" — לאפוקי מה?** "אור הנר" לא מתכוון לאפוקי ביום (כי ביום בכל מקרה לא עושים זאת), אלא לאפוקי אבוקה או תאורות אחרות — נר הוא ספציפית טוב יותר לבדיקה.

"כל מקום שאין מכניסין לו חמץ אינו צריך בדיקה."

פשט

מקום שלא מכניסים בו חמץ לא צריך בדיקה.

חידושים והסברות

1. מה פירוש "אין מכניסין": לא שלא מכניסים כל יום, אלא שאין סיבה לחשוב שהכניסו פעם חמץ. אפילו אם זה מקום שאולי שמש מניח לפעמים את הלחם שלו — זה כבר נחשב "מכניסין".

2. חזקה מעניינת: באמצע החצר סומכים שציפורים אכלו, אבל כאן סומכים על סברא שבכלל לא הכניסו. שתיהן חזקות שפוטרות מבדיקה.

הלכה ח: אילו מקומות צריכים בדיקה ואילו לא — פרטים

דברי הרמב"ם

מקומות כמו יציאה (אחסון קטן עם גג משופע), רפת בקר, לולין (לול תרנגולות), מתבן (מקום לקש), אוצרות יין ואוצרות שמן שאינו מסתפק בהם, בית דגים גדולים — אין צריכין בדיקה, אלא אם כן ידע שהכניס להם חמץ. אבל מקומות כמו אוצרות שכר, אוצרות יין שמסתפקין ממנו, בית המלח, בית השעוה, בית דגים קטנים, בית העצים, בית המוריס, חורי הבית האמצעיים — צריכין בדיקה. ואם ידע בודאי שלא הכניס שם חמץ, אינו צריך בדיקה.

פשט

החילוק הוא בין מקומות שלא הולכים אליהם באמצע סעודה (כמו חביות יין גדולות, דגים גדולים שצריכים סכין — לא מעשי לקחת בסעודה), לבין מקומות שכן הולכים אליהם באמצע סעודה (בירה, יין ששואבים ממנו, מלח, שעווה לנרות כשהם כבים, דגים קטנים, עצים, מוריס, חורים באמצע הבית).

חידושים והסברות

1. הכלל של ידיעה לעומת חזקה: במקומות שאין להם חזקת חמץ (קבוצה ראשונה) — לא צריך לבדוק, אלא אם כן הוא יודע שהכניסו שם פעם חמץ. במקומות שיש להם חזקה (קבוצה שנייה) — צריך לבדוק אפילו אינו יודע, כי סתם מכניסין להם חמץ. אבל — אם הוא יודע בוודאי שלא הכניס חמץ, אינו צריך בדיקה. ידיעה ברורה הולכת תמיד — לחומרא ולקולא — חזק יותר מחזקה סתמית.

2. שכר = בירה מתמרים: השכר שמדברים עליו כאן הוא כנראה בירה לא-חמצית (מתמרים), אבל המקום שמחזיקים אותה צריך בדיקה כי הולכים לשם באמצע סעודה.

הלכה ח (המשך): בדיקת מרתף — שתי שורות החיצונות

דברי הרמב"ם

"כשבדק המרתף, בודק ממנו שתי שורות החיצונות — שהיא העליונה וששלמטה ממנה."

פשט

כשבדקים מרתף (מחסן יין), לא צריך לבדוק את כל המרתף, אלא את שתי השורות החיצוניות — השורה העליונה והשנייה מתחתיה — כי אלו המקומות המרביים חשופים לאדם כשהוא נכנס.

חידושים

במשנה יש שתי שיטות איך לבדוק את המרתף; הרמב"ם פוסק שבדקים את שתי שורות החיצונות.

הלכה ט: אין חוששין שמא גררה חולדה

דברי הרמב"ם

"במה דברים אמורים — בחורים ובמחבאות... אבל אכסדרה שאורה רב, אם בדקה לאור חמה הרי זה דיו. ואמצע החצר אינו צריך בדיקה מפני שהעופות מצויין שם והם אוכלים כל חמץ שיפול שם."

פשט

דין הנר הוא רק למקומות חשוכים — חורים ופינות מוסתרות. אכסדרה (מקום פתוח עם הרבה אור) אפשר לבדוק עם אור השמש. אמצע החצר בכלל לא צריך בדיקה כי ציפורים אוכלות שם הכל.

חידושים והסברות

1. ה"אבל" של אכסדרה: ה"אבל" הוא לא ההיפך מחורים ומחבאות ספציפית, אלא ההיפך מחדר שבו לא מואר. גם חדר בלי חלונות צריך נר — החילוק הוא בין מקומות מוארים וחשוכים.

2. חידוש לגבי בתים של היום: בימים עתיקים לבתים לא היו חלונות גדולים, לכן רק אכסדרה (שאין לה קירות) הייתה מוארת מספיק. אבל היום, שבכל חדר יש חלונות גדולים, למעשה לכל חדר יש ביום את דין אכסדרה — אפשר לבדוק לאור החמה.

3. עיקר הבדיקה הוא שיראה: זה לא גזירת הכתוב על נר כשלעצמו.

4. אמצע החצר — חזקה: סומכים על חזקה שציפורים אוכלות הכל. זה מראה שאפשר לסמוך על סברא וחזקה בבדיקת חמץ.

הלכה ו: חור שבין ישראל לחבירו / לגוי; עד מקום שידו מגעת

דברי הרמב"ם

"חור שבאמצע בית שבינו לבין חבירו — זה בודק עד מקום שידו מגעת וזה בודק עד מקום שידו מגעת, והשאר מבטלו בלב."

פשט

חור בין שני בתים — כל אחד בודק מצדו עד היכן שידו מגיעה, והשאר מתבטל בלב.

חידושים והסברות

1. התקנה היא רק כמה שאפשר: החכמים לא חייבו לשבור קיר או לעשות פעולות קיצוניות. היכן שלא אפשר להגיע פיזית, ביטול בלב מספיק — כי ביטול בלב הוא העיקר מדאורייתא, והבדיקה היא רק תקנה כמה שאפשר.

2. "ידו מגעת" בלי כלים מיוחדים: "מקום שידו מגעת" פירושו בלי ציוד מיוחד — בלי סולם, בלי כלים מיוחדים.

לגבי חור שבין ישראל לגוי

דברי הרמב"ם (לפי גרסאות מסוימות): חור שבין ישראל לגוי — אינו צריך בדיקה, מפני חשש סכנה.

חידושים

1. המגיד משנה לא גורס את החלק הזה. בדפוס זה כתוב ב"אשתנאי רב שילת."

2. קשר לשיטת הרמב"ם שכישוף לא קיים: טעם הגמרא למה לא לבדוק בחור של גוי הוא כי הגוי יחשוב שהיהודי עושה "מעשי כשפים" (כישוף). אבל לפי הרמב"ם שלא מאמין בכישוף, הטעם בעייתי — הגוי גם לא היה צריך להאמין בכישוף.

3. מחלוקת בגמרא: המגיד משנה מביא שיש מחלוקת בגמרא אם צריך לחשוש — אולי לכן הרמב"ם השמיט זאת.

4. הכלל העיקרי: החכמים לא גזרו את הגזירה במקום חשש סכנה — זה יסוד רחב יותר שדרבנן לא מ יוחלים במקום שיש סכנה.

הלכה ז: כל מקום שאין מכניסין לו חמץ אינו צריך בדיקה

דברי הרמב"ם

אכל אותה הפת במקום זה, אלא חוששין שהוא השאיר אותה איפשהו בחור או בחלון. אם לא מצא כלום — הרי זה בודק עליו."

פשט

כשרואים עכבר נכנס לבית עם חמץ אחרי הבדיקה, צריך לבדוק שוב. אפילו אם מוצאים פירורים באמצע הבית, צריך עדיין לחשוש שהוא החביא את החתיכה השלמה איפשהו בחור או בחלון.

חידושים והסברות

1. פירורין אינם ראייה אצל עכבר: אין זה דרך העכבר לעשות פירורין — עכבר לא מפורר כמו אדם (או תינוק). לכן, אם מוצאים פירורים, אלו סתם פירורים שכבר היו שם קודם, ואין להם קשר לחמץ של העכבר.
2. צריך לבדוק אפילו כשלא מוצאים: אם לא מוצאים כלום ליד החורים והחלונות — הרי זה בודק עליו — צריך להמשיך לחפש.

דין פירורין (פירורים) — יסוד כללי

חידושים

1. פירורין עצמם לעולם לא צריכים בדיקה. הרמב"ם לא אומר שצריך לאסוף את הפירורין. כשמוצאים פירורין (אצל תינוק שהכניס לחם), פטורים מבדיקה — זה מראה שלפירורין בכלל אין חשיבות. הם לא רק "כעפר" (כמו משהו שמפקירים), אלא הם ממש כלום — אין להם משמעות הלכתית כחמץ.
2. חילוק בין עכבר לתינוק: דרך התינוק לפרר בעת אכילתו — ילד מפורר כשהוא אוכל, אז פירורים אצל ילד מראים שהוא אכל שם. אבל אין דרך עכבר לפרר — עכבר לא מפורר, אז פירורים אצל עכבר לא מראים כלום.

הלכה י (המשך): דין ספיקות בבדיקת חמץ — תשע ציבורין מצה ואחד חמץ

דברי הרמב"ם

"הניח תשע ציבורין של מצה ואחד של חמץ, ובא עכבר ונטל, ולא ידענו אם נטל חמץ אם נטל מצה, ונכנס לבית בדוק — צריך לבדוק."

פשט

אדם הכין תשע ערימות מצה וערימה אחת חמץ. עכבר לקח אחת ונכנס לחדר בדוק. לא יודעים אם הוא לקח חמץ או מצה. הדין הוא שצריך לבדוק.

חידושים והסברות

1. כל קבוע כמחצה על מחצה: היסוד של דין זה הוא הכלל של "כל קבוע כמחצה על מחצה" — כל מה שקבוע (עומד במקומו) מקבל דין כמו חמישים-חמישים, אפילו כשהרוב הוא מצה. לכן אי אפשר לסמוך על הרוב, וצריך לבדוק.
2. ביאור הסברא של קבוע — מדוע רוב לא עוזר: המקרה המקורי הוא תשע חנויות — תשע קצביות כשרות ואחת טרפה. כשאדם עומד כבר בתוך חנות ולא יודע באיזו הוא נמצא, לא מתאים לומר "רוב" — כי הוא כאן, במקום מסוים אחד. "רוב" הוא כלי למקרה שלא יודעים מאיפה משהו בא, לא כשכבר נמצאים שם. המשל: כשיהודי בא מאנגליה, אפשר לומר "כנראה הוא בא מלונדון" — כי רוב היהודים באנגליה גרים בלונדון. זה פריש — האדם כבר הלך משם, ומשתמשים ברוב כדי לקבוע מאיפה הוא בא. אבל כשאדם נוסע לאנגליה ואומרים לו "כנראה אתה נוסע ללונדון" — זה הרבה פחות הגיוני. הוא שם, הוא במקום מסוים.
3. צריך להוציא את המושג "סיכויים" (chances): אם חושבים במונחים מודרניים של probability, לא יבינו את החילוק בין קבוע לפריש — כי סטטיסטית הסיכוי זהה. אבל חז"ל לא מסתכלים על ספיקות דרך "סיכויים" — הם מסתכלים על ספיקות אחרת. כשמוציאים את המושג "סיכויים" ומסתכלים על זה בשכל הישר, החילוק בין קבוע לפריש מאוד טבעי ופשט.

"אין חוששין שמא גררה חולדה חמץ למקום שאין מכניסין בו חמץ, שאם נחוש... נחוש מעיר לעיר, ואין לדבר סוף."

פשט

אין צריך לחשוש שחולדה (עכבר/חיה) אולי גררה חמץ למקום שלא מכניסים חמץ. כי אם מתחילים לחשוש כך, אין סוף — יצטרכו לחשוש מבית לבית, מעיר לעיר.

חידושים והסברות

1. פירוש הרמב"ם לעומת רש"י: המאור עינים מביא שפירוש הרמב"ם במשנה שונה מרש"י. רש"י לומד שדין "אין חוששין שמא גררה חולדה" מדבר אחרי בדיקת חמץ — שלא לפחד שאחרי הבדיקה חיה החזירה חמץ. הרמב"ם אבל לומד שזה דין במקום שמכניסין בו חמץ — לא אומרים שכל מקום הופך ל"מקום שמכניסין" רק כי חיה יכולה לגרור לשם.
2. "מעיר לעיר" לפי הרמב"ם: לפי רש"י "מעיר לעיר" אומר שיצטרכו לחשוש שחיה גוררת חמץ מעיר אחת לאחרת (אחרי בדיקה). לפי הרמב"ם זה אומר שיצטרכו לבדוק בכל מקום כי בכל מקום חיה יכולה להביא. הלשון "ואין לדבר סוף" מתאים מאוד לפירוש הרמב"ם — זה מדבר על כלל שאי אפשר להגזים בחששות.
3. [דיגרסיה: ספק דרבנן בבדיקת חמץ] בדיקת חמץ היא דרבנן, ובדרך כלל בספק דרבנן הולכים לקולא. לכן רואים שחז"ל כן החמירו — צריך לבדוק אפילו מקומות שיש רק ספק אם הכניסו שם חמץ (כמו חורי הבית האמצעיים). התירוץ: זו לא חומרא על חששות, אלא זו המצווה עצמה — חז"ל כך הגדירו את חיוב הבדיקה, שמקומות עם חזקת חמץ צריכים בדיקה. אבל לא החמירו בלי שיעור — כן קבעו גבולות (כמו "אין חוששין שמא גררה חולדה").

הלכה י: הניח עשר חלות ומצא תשע

דברי הרמב"ם

הניח עשר חלות (עשר חתיכות לחם/לחמניות) [אחרי הבדיקה], וכשחזר לפני ביעור חמץ מצא רק תשע (תשע) — הרי זה חושש וצריך לבדוק פעם שנית.

פשט

אם אחת מעשר חתיכות החמץ נעלמה, צריך לבדוק שוב, כי יודעים שאיפשהו בבית יש חתיכת חמץ שלא רואים.

חידושים והסברות

1. מקור למנהג עשר פירורים: מהרמב"ם נראה המקור למנהג שמניחים עשר חתיכות לחם לפני הבדיקה.
2. חלות = חתיכות שלמות, לא פירורין: הרמב"ם מדבר על חלות — חתיכות שלמות (לחמניות/ככרות), לפחות כזית. פחות מכזית אולי היה דין אחר.
3. מדוע צריך לחשוש — הרי זה ספק דרבנן? כאן זה לא רק חשש, אלא זה כמעט ודאי — הוא יודע שיש חתיכת חמץ שחסרה. המקום הוא "בדוק" — יודעים בוודאי שאיפשהו כאן יש חמץ שהוא לא רואה.
4. חילוק בין דין זה ל"אין חוששין שמא גררה חולדה": שם זה חשש טהור בלי שום רגליים לדבר. אבל כאן יש רגליים לדבר — הוא ספר עשר ומצא רק תשע, זו מציאות שמשוהו חסר.
5. "אולי הוא ספר לא נכון": החידוש הוא שאפילו אפשר לטעון שהוא ספר לא נכון, בכל זאת צריך לחשוש.

הלכה י (המשך): ראה עכבר שנכנס לבית וחמץ בפיו

דברי הרמב"ם

"אם ראה עכבר שנכנס לבית וחמץ בפיו אחר בדיקה — צריך לבדוק פעם שניה. אפילו אם מצא פירורין באמצע הבית — אין אומרים כבר

היא באה מהרוב — כלומר מערימת המצה.

הלכה י (המשך): הניח חמץ בזוית זו ומצא בזוית אחרת — מקרים שצריך לבדוק

דברי הרמב"ם

הניח חמץ בפנינה אחת, ומוצא אותו בפנינה אחרת. או: השאיר תשע חלות ומוצא עשר — מאיפה העשירית? או: תשע ערימות מצה ואחת חמץ, וכבר אחד נפרד (פריש), ועכבר לוקח אותו ונכנס לבית בדוק. או: עכבר עם חמץ, ספק אם הוא נכנס לבית הזה או לא. בכל אלו צריך לבדוק.

חידושים

כאן אין רוב שעוזר — הצטרפו חששות חדשים (אולי עכברים עוד הביאו, אולי זו חתיכת לחם חדשה). במקרה של "פירש" — כשהכר נפרד מהערימות — זה כבר פריש (לא קבוע), ואפשר לומר רוב, אבל העכבר לקח אותו והכניס לבית בדוק, מה שיוצר ספק חדש.

הלכה י (המשך): נכנס עכבר בכר ויצא עכבר בכר — תלייה

דברי הרמב"ם

עכבר נכנס עם כר, אחר כך רואים עכבר יוצא עם כר — אומרים הוא הראשון שנכנס הוא האחרון שיצא, ואינו צריך לבדוק. אבל: היה הראשון שחור והשני לבן — צריך לבדוק. נכנס עכבר בכר, יצאה חולדה בכר — צריך לבדוק. יצא עכבר בכר (בלי שראו נכנס) — אינו צריך לבדוק.

פשט

תולים את האחד באחר — אומרים שזה אותו עכבר עם אותו כר. אבל כשברור שזה לא אותו (צבע אחר, חיה אחרת), צריך לבדוק.

הלכה י (המשך): נחש שנכנס לחור ופת בפיו — סכנה

דברי הרמב"ם

נחש נכנס לחור עם לחם בפיו. הבית הוא כמו חור שצריך בדיקה, אבל האדם לא יכול לבדוק בעצמו כי יש חשש סכנה. ואין חייב לו חובה להוציאו — גם לא צריך לקרוא למומחה (לכוד נחשים) להוציא אותו.

חידושים

1. **סכנה פוטרת לגמרי:** ברגע שיש חשש סכנה, החכמים פטרו לגמרי — לא צריך ללכת לחפש דרכים עקיפות (כמו לקרוא למומחה). זה מקביל לדין בבית של גוי — לא אומרים שהוא צריך ללכת לקנות מתנות לגוי או להביא עורך דין, כי ברגע שיש סכנה, פטור.

2. **מתאים ליסוד שבדיקה עיקרו על הספק:** בדרך כלל אומרים החכמים שבספק דרבנן לא צריך לחשוש, אבל כאן הם מחמירים על ספק. עד כמה הולכים? רק כשזה הגיוני — כשיש סכנה, אין לדבר סוף — קובעים גבול. כנראה הנחש עדיין לא אכל את הלחם (לכן הוא לקח אותו), אבל פוטרים את האדם מבדיקה.

הלכה יא: כ

זית חמץ שבשמי קורה (חמץ למעלה ליד התקרה/קורות)

דברי הרמב"ם

"כזית חמץ שבשמי קורה — מחייב הנותן להביא סולם להורידו, שפעמים יפול משמי קורה."

פשט

כזית חמץ המונח למעלה ליד קורות התקרה — מחייבים את האדם להביא סולם ולהוריד אותו, כי הוא עלול ליפול.

4. **שיטת הראב"ד בקבוע:** הראב"ד, שחולק על הרמב"ם במקומות אחרים (כי הוא סובר ספק דרבנן לקולא), אולי כאן היה מודה, כי בקבוע זה הופך לספק שקול ממש (מחצה על מחצה), לא רק ספק שאפשר להקל בו מצד ספק דרבנן.

מחלוקת ראב"ד על הרמב"ם — ספיקות בבדיקת חמץ

קושיית הראב"ד

הראב"ד לא מסכים עם כל הגישה של הרמב"ם. טענתו: כל הספיקות האלה בגמרא מדברים על ביטול (שהוא מדאורייתא), אבל בדיקה היא רק מדרבנן. אם כך, יאמרו ספק דרבנן לקולא, ולא צריך לבדוק כלל כשיש ספק.

קושיות על הראב"ד

1. **ביטול אינו ספציפי:** ביטול הרי אינו על חתיכת חמץ ספציפית — ביטול הוא הכרזה כללית שכל החמץ יהיה בטל. איך זה עוזר לספיקות? שיטת הראב"ד מניחה שביטול הוא ספציפי, אבל בגמרא כתוב רק שמבטלים חמץ מלבו — לא חתיכה מסוימת.

2. **בדיקה פירושה לחפש ספיקות:** עצם המושג של בדיקה — בחורים ובמחבואות, לחפש בחורים — זה כבר מצב של ספק. מחפשים כי אולי יש חמץ, אולי לא. אז ספיקות הם חלק אינהרנטי מהלכות בדיקה.

סברת הרמב"ם (כפי שמוצגת)

הרמב"ם סובר כנראה שלא אומרים ספק דרבנן לקולא בבדיקה, כי עצם דין הבדיקה הוא שצריך ללכת ולוודא — אי אפשר לסמוך על ספיקות. זה הגדר של בדיקה עצמה — **בדיקת חמץ עיקרו על הספק.**

תירוץ המגיד משנה

המגיד משנה מתרץ את שיטת הרמב"ם עם אותה סברא שבדיקת חמץ עיקרו על הספק — לכן מחמירים בספיקות. מודגש שחשוב לחשוב תחילה סברא בעצמך, לפני שרואים שגדול אמר אותה — כי אחרת נהיים מוטים ולא יכולים להעריך אובייקטיבית אם זו סברא טובה.

רלוונטיות מעשית

הטור (או"ח סימן תל"ט) מביא את פסקי הרא"ש על ההלכות, וכותב במפורש: "יש דין סתרמב"ס באילו פסקי הלכות ונאלצתי לכתבון" — לא היה לו כוח לכתוב את כל הלכות הרמב"ם. הסיבה היא כי הרבה מהשאלות לא כל כך מעשיות.

[דיגרסיה: ענוותנות רש"י] רש"י על פרשת ואתחנן בעשרת הדברות אומר שהוא לא הולך לחזור שוב על מה שכבר פירש בפרשת יתרו. זה סימן לענווה — רש"י דימיין שהלומד יחזור למקום הראשון. בניגוד לכך, ספרים של היום חוזרים על הכל, כי לא סומכים על הציבור שהוא יחזור לבדוק.

הלכה י (המשך): שני צבורים, שני בתים, שני עכברים — מקרים שלא צריך לבדוק

דברי הרמב"ם

כשיש שתי ערימות (חמץ ומצה), שני בתים (בדוק ואינו בדוק), שני עכברים — אחד לוקח חמץ, אחד לוקח מצה — ולא יודעים מי הלך לאן. או: שני בתים בדוקים, ערימה אחת חמץ, עכבר לוקח ולא יודעים לאיזה בית הוא נכנס. או: בדק ולא מצא — לא יודעים אם העכבר השאיר אותו כאן או המשיך לשאת. או: מוצא חתיכת לחם — לא יודעים אם זה מה שהעכבר הביא, או שעדיין יש משהו מוחבא. בכל אלו אינו צריך לבדוק פעם שניה, שאין כאן קביעות.

פשט

בכל המקרים האלה לא צריך לבדוק שוב, כי אין כאן קביעות.

חידושים

כאן השאלה אינה בערימות (שבהן יש קביעות), אלא בבית — ושם זה כבר פריש (לא קבוע). חתיכת הלחם כבר הלכה ממקומה, ואפשר לומר כנראה

חידושים והסברות

1. **קושיית "שמא יפול"** — מה החשש? הטעם "שפעמים יפול" מוזר. אם כל הבדיקה לא קשורה לאכילה (כשיטת הרמב"ם שבדיקה היא דרגה של תשבינו), מה איכפת לי אם ייפול או לא? אבל אם אומרים שזה קשור ל"שמא יבוא לאכלו", זה מאוד פשוט — כשייפול הוא יכול לאכול אותו.

2. **תירוץ אם לא הולכים עם טעם ה"אכילה"**: החמץ למעלה ליד הקורה נמצא כעת במקום שהוא כמעט כמו "אין ידו מגעת" — מקום שפסור מבדיקה. אבל מכיוון שהוא עלול ליפול, הוא יהפוך למקום שחייב בדיקה. וביום טוב עצמו אי אפשר לבדוק, לכן צריך להוריד אותו עכשיו ערב יום טוב. החיוב אינו כי הוא יאכל אותו, אלא כי זה יהפוך למקום מחויב בדיקה כשיהיה מאוחר מדי.

הלכה יא (המשך): חמץ בבור

דברי הרמב"ם

"היה חמץ בבור — אין מחייבין אותו להעלותו, אלא מבטלו בלבו ודיו."

פשט

חמץ שנמצא בבור (גוב) — אין מחייבים אותו להעלות אותו, אלא מבטל אותו בלבו ודיו.

חידושים

1. **החילוק בין קורה לבור**: בקורה — דברים נופלים למטה (כוח הכבידה), אז יש חשש ממשי שייפול. אבל בבור — דברים לא עולים מעצמם, זה "מנהג העולם" שדברים נופלים למטה לא למעלה. לכן בבור מספיק ביטול.

2. **ביטול עוזר כאן**: זה מתאים לשתי השיטות: אם זה בגלל "שמא יבוא לאכלו" — זה לא שייך כי זה לא יעלה; אם זה בגלל בדיקה כדרגה של תשבינו — ביטול מספיק כשזה במקום שאינו נגיש.

דיון כללי: כמה צריכה בדיקה לעלות?

1. **עלות הבדיקה**: כל הבדיקות עולות כסף או זמן. החכמים חייבו דברים מסוימים, אבל יש שיעור כמה אדם צריך להוציא למצווה דאורייתא ולדרבנן. הענין של "חומר חבר" (שירות מקצועי) מוזכר כדוגמה למשהו ש"יקר מאוד" — אי אפשר לדרוש מאדם הוצאות כאלה.

2. **דיגרסיה: גמישות ההלכה** היא "המערכת הגמישה ביותר" — כמעט תמיד יש דרך החוצה, היתר. רוב ההלכות לומדים כדי למצוא שבאמת לא צריך לעשות כל כך הרבה כמו שחשבו. זה לא נוקשה אידיאולוגית, אלא מעשי.

הלכה יב: כפת שאור שייחדה לשיבה

דברי הרמב"ם

"כפת שאור שייחדה לשיבה — אם טח תוך פניה בטיט, הרי זה בטלה, ומותר לקיימה."

פשט

שאור (שמרים) שהתקשה והוא ייחד אותו לשבת עליו כמו ספסל — אם טח אותו בטיט (חימר/בוץ), הוא בטל ומותר לשמור אותו.

חידושים

1. **מהי "כפת שאור"**? הגאונים מפרשים זאת כ"מגדרת" (לוח לשפשוף), או כשהבצק עצמו נעשה כל כך קשה שמשמשים בו כספסל. הכפה עצמה הייתה נשברת כשיושבים עליה, אבל מלאה בבצק קשה היא חזקה מספיק.

2. **מדוע טיחה בטיט עוזרת?** כשטחים אותו בטיט, הפכו אותו מחמץ לרהיט. זה "חמץ לשעבר" — לא רואים אותו יותר כשאור, אלא כספסל. זה אפילו לא צריך לבטל — זה פשוט לא יותר בקטגוריה של חמץ.

3. **קשר לפרק א'** — שאור שאינו ראוי לאכילה: התירוץ הוא לא כי זה "לא ראוי לאכילה" — כי על שאור עוברים אפילו כשהוא לא ראוי לאכילה (כפי שנלמד בפרק א'). התירוץ שונה: כשטחו אותו בטיט וייחדו אותו לשיבה, הפכו אותו לרהיט — זה לא יותר "בצק", זה "ספסל". זה שינוי מעשה/ייעוד שמוציא אותו מקטגוריית החמץ לגמרי.

4. **אם לא טח בטיט**: אם לא טח בטיט — אז זה נשאר חמץ, אפילו משתמשים בו כספסל, כי זה עדיין מוכר כשאור.

הלכה יב (המשך): בצק שבסדקי עריבה

דברי הרמב"ם

"בצק שבסדקי עריבה — אם יש כזית במקום אחד, חייב לבער. ואם לאו — אם היה בא לחזק בו שברי הערבה אדער לסתום בו נקב, בטל במיעוטו."

פשט

בצק הדבוק בסדקים של עריבה (קערת לישה): אם יש כזית במקום אחד — חייב לבער. אם פחות מכזית — תלוי: אם הבצק משמש לחזק או לסתום חור בקערה, הוא בטל לקערה. אם לא — צריך לגרד אותו.

חידושים

1. **"בטל במיעוטו"** — מה זה אומר? "בטל במיעוטו" לא אומר ביטול רגיל. חצי שיעור הרי גם מחויב בביטול! אלא הפשט הוא: מכיוון שזה פחות מכזית (לא שיעור דאורייתא), וגם זה משמש תפקיד כחלק מהכלי (חיזוק/סתימה), רואים אותו כאילו הוא חלק מהקערה — הוא לא קיים יותר כבצק נפרד.

2. **אם אינו משמש תפקיד**: אם הבצק רק דבוק בסדקים אבל הקערה לא הייתה נופלת בלעדיו — אז לא אומרים שהוא הפך לחלק מהקערה. הוא נשאר בצק הדבוק על קערה, וחייבים לבער אותו.

3. **קשר לטיחה בטיט**: אם היו טחים/מזגנים את הבצק (כמו בכפת שאור עם טיט), זה גם היה עוזר כאן.

הלכה יב (המשך): שני חצאי זיתים בשני מקומות

דברי הרמב"ם

"היו שני חצאי זיתים בשני מקומות — אם יש חוט שבצק ביניהם: כל שאילו ינטל החוט ינטל עמו — חייב לבער."

חצי זית בבית וחצי זית בעלייה, או באכסדרה, או בבית שלפניו — הואיל ואלו החצאי זיתים דבוקים בכתלים או בקרקעות — אינו חייב לבער, אלא מבטלו בלבו ודיו.

פשט

שני חצאי זיתים בצק בשני מקומות נפרדים על הקערה, עם חוט בצק המחבר ביניהם — אם החוט מחובר כל כך חזק שכשמרימים את החוט נמשכים איתו שני החלקים, רואים זאת ככזית אחד וחייבים לבער. אם חצאי זיתים נמצאים במקומות שונים בבית (עלייה, אכסדרה, חדר אחר) והם דבוקים בקירות או ברצפה — אין חייב לבער, אלא מבטל בלבו.

חידושים

1. **החוט של בצק עצמו גם יש לו שיעור**: אפילו אם שני החלקים קצת קטנים יותר משני חצאי זיתים, חוט הבצק עצמו יכול להצטרף לשיעור, כי הוא גם קצת חמץ.

2. **היסוד של חיוב ביעור בחצאי זיתים הוא "מצטרף על ידי שימוש"**: החילוק בין מתי חייבים לבער חצאי זיתים ומתי לא, מבוסס על האם האדם הולך לקחת אותם ביחד. כשחתיכות בצק נמצאות במקום שלוקחים אותן ביחד (כמו בעריבה/סיר), זה חשוב. כשזה נמצא במקומות שונים דבוק בקיר — אף אחד לא הולך לקחת אותם ביחד, ממילא זה בטל.

3. **דוגמה מעשית:** במאפיית מצות, אם חתיכת בצק נופלת על השולחן שבו עובדים — חייבים לבער, כי יכול להיות שמרימים אותה ומחזירים אותה. אבל אם היא נופלת מהחלון למקום אחר לגמרי — אין חייבים.

4. **קשר לפירורים:** זה מתאים למה שנלמד קודם שפירורים (פירורין) לא צריך לדאוג להם — כי בדיקת חמץ היא רק על דבר שעוברים עליו, שהוא כזית.

5. **הביעור/בדיקה קשורים למה הוא הולך לעשות איתו:** חיוב הבדיקה קשור למציאות המעשית — האם האדם הולך להשתמש/לאכול. זה לא סתם כזית שמונח שם, אלא כזית שהוא הולך לקחת ביחד כי הוא רוצה להשתמש בו.

הלכה יג: המשכיר בית סתם ב"ד — חזקת בדוק

דברי הרמב"ם

"המשכיר בית סתם ב"ד — הרי זה בחזקת בדוק ואין צריך לשאול. ואם אמרה אשה או קטן 'אנו בדקנוה' — הרי אלו נאמנים. הכל נאמנים על ביעור חמץ. והכל כשירים לבדיקה, אפילו נשים ועבדים וקטנים, והוא שיהא קטן שיש בו דעת לבדוק."

פשוט

מי ששוכר בית בערב פסח (י"ד) יכול להניח שהמשכיר כבר בדק — חזקת בדוק. אין צריך לשאול. נשים, עבדים, קטנים נאמנים על בדיקת חמץ, וגם כשרים לבדוק.

חידושים

1. **חזקה מבוססת על יושר:** הרמב"ם מדבר על חזקה שאדם יהודי עושה מה שצריך — מכיוון שכבר היה חיוב בדיקה מלילה קודם, מניחים שהוא קיים.

2. **נאמנות אשה וקטן — כי זה דרבנן:** לכאורה על דאורייתא אשה וקטן לא היו נאמנים (על עדות). אבל מכיוון שבדיקת חמץ היא דרבנן, "הכל נאמנים על ביעור חמץ".

3. **שתי נקודות ב"הכל כשירים לבדיקה":** (א) הם נאמנים לומר שבדקו. (ב) הבדיקה עצמה שלהם כשרה — הלכה גדולה יותר. זה אומר לא רק שמאמינים להם, אלא שמעשה הבדיקה על ידם תקף.

4. **שיעור קטן לבדיקה — מעשי, לא הלכתי:** השיעור של "קטן שיש בו דעת לבדוק" הוא דבר מעשי — האם הוא מבין מהו לחם, האם הוא יודע מה לחפש. זה לא השיעור הרגיל של חינוך.

5. **חילוק בין חיוב לכשרות:** הרמב"ם כאן לא מדבר על חיוב בדיקה (שנשים ועבדים בוודאי יש להם, כמו בכל מצווה), אלא על כשרות — האם הבדיקה שלהם תקפה לאחרים.

הלכה יד: המשכיר בית לחבירו — על מי חיוב הבדיקה?

דברי הרמב"ם

"אם עד שלא מסר המפתח חל י"ד — על המשכיר לבדוק. ואם משמסר המפתח — על השוכר לבדוק."

פשוט

חיוב הבדיקה הולך לפי מי שיש לו את המפתח (שליטה על הבית) כשליל י"ד מגיע.

חידושים

1. **החיוב תלוי במתי הוא חל, לא מתי פסח:** היה אפשר לחשוב שחיוב הבדיקה הוא תנאי במצוות פסח — ממילא יתלה במי שיש לו את הבית בפסח. אומר הרמב"ם: לא, כשחיוב הבדיקה חל (ליל י"ד), מי שיש לו אז את המפתח — עליו החיוב.

2. **אולי דין חושן משפט:** יכול להיות שזה לא רק דין הלכות פסח, אלא דין ממונות/חושן משפט — מי אחראי על הבית כשהחיוב נכנס.

הלכה טו: המשכיר בית בחזקת שהוא בדוק ונמצא שאינו בדוק

דברי הרמב"ם

"המשכיר בית בחזקת שהוא בדוק ונמצא שאינו בדוק — על השוכר לבדוק, ואינו מקח טעות. ואפילו במקום שבודקין בשכר — שהרי מצוה הוא עושה."

פשוט

אם מישוה שוכר בית בהנחה שהוא בדוק, ומתברר שלא — השוכר צריך לבדוק, והוא לא יכול לטעון מקח טעות, כי בדיקת חמץ היא מצווה.

חידושים

1. **"שהרי מצוה הוא עושה" — היסוד:** אי אפשר לומר "אילו הייתי יודע לא הייתי שוכר" — כי אדם יהודי רוצה לקיים מצוות. ממילא זה לא "רע" שהוא לא היה שוכר — כי יש לו הנאה מהמצווה.

2. **קושיה קשה על יסוד זה:** מה זה אומר "כי זו מצווה"? אם המצווה עולה כסף — המשכיר גרם לו להפסיד כסף! התירוץ: מקח טעות צריך להיות "רע" — שאף אדם נורמלי לא היה שוכר במצב כזה. אבל כאן, מכיוון שבדיקת חמץ היא מצווה, לא בטוח שהוא לא היה שוכר — כי אדם יכול להסכים לבדוק (יש לו הנאה מהמצווה). ממילא זה לא מקח טעות ברור.

3. **מחלוקת מחבר ורמ"א לגבי הוצאות:** יש מחלוקת בין המחבר והרמ"א האם השוכר יכול להוציא מהמשכיר את עלות הבדיקה (אם שוכרים מישוה בשכר). הרמב"ם אומר רק שזה לא מקח טעות (אי אפשר לבטל את השכירות), אבל האם אפשר להוציא הוצאות — זו מחלוקת. מכיוון שזו מחלוקת, אי אפשר להוציא (המוציא מחברו עליו הראיה).

הלכה טז: מפרש בים ויוצא בשיירה — בדיקה כשנוסע

דברי הרמב"ם

"מפרש בים או יוצא בשיירה — תוך שלשים יום [צריך בדיקה]."

פשוט

מי שנוסע למסע ארוך (בספינה או בשיירה/קרוואן) — אם זה בתוך שלושים יום לפני פסח, יש דין של בדיקה.

חידושים

1. **ביאור "מפרש" ו"יוצא בשיירה":** "מפרש" בא מ"מפרשות" (מפרשים) — פירושו נוסע בספינה. "יוצא בשיירה" פירושו יוצא עם קרוואן דרך המדבר (עם גמלים).

2. **שלושים יום לפני פסח:** שלושים יום לפני פסח מתחיל "ויראה" (קשר) לפסח — כבר יש משהו מדין פסח. זה השיעור למתי חיוב הבדיקה מתחיל להשפיע על מי שנוסע.

הלכה טז (המשך): יוצא לדרך קודם שלשים יום — אם דעתו לחזור

דברי הרמב"ם

מי שנוסע קודם שלושים יום ודעתו לחזור קודם הפסח — צריך לבדוק ואחר כך יצא, כי שמא יחזור ערב פסח ולא יהיה לו פנאי לבער.

פשוט

אם מישוה מתכנן לחזור לפני פסח, אי אפשר לסמוך שיהיה לו זמן לבדוק כשיחזור. לכן חייב לבדוק לפני שנוסע.

חידושים

1. **יישום עכשווי:** הרמב"ם מדבר על זמנים עתיקים כשפחות יכלו לחשב נסיעות — הוא מדבר על מפרש בים, טיול גדול. היום, כשאדם טס במטוס, הוא יודע בדיוק מתי הוא נוחת. ממילא החשש שלא יהיה לו זמן לבדוק הרבה פחות ריאלי. המסקנה היא שהיום צריך לחשוש רק במקום שהחשש מוצדק — רק כשזו מציאות ריאלית שלא יהיה לו זמן.

אם מישוהו הופך מקום שמכניסין בו חמץ לאוצר (מחסן/אחסון שלא משתמשים בו יותר לחמץ): תוך שלשים יום — אם עתיד לפנותו קודם הפסח, צריך לבדוק. אבל קודם שלשים יום — אין צריך לבדוק.

פשט

דומה לדין של יוצא לדרך — באוצר, המקום מפסיק להיות מקום שמכניסין בו חמץ, ממילא נופל חיוב הבדיקה.

חידושים

1. **מקבילה בין יוצא לדרך לאוצר:** הרמב"ם מציב יחד את דין יוצא לדרך עם דין אוצר.

2. **החילוק בין קודם שלושים לתוך שלושים:** קודם שלושים יום — אפילו אם הוא מתכנן לפנות את האוצר לפני פסח, לא צריך לבדוק, כי חיוב הבדיקה עדיין לא חל. **תוך שלושים יום** — כשחיוב הבדיקה כבר קיים, והוא מתכנן לפנות את האוצר, צריך לבדוק **עכשיו**, כי חוששים שהוא יגלה אותו לפני פסח ואז יצטרך לבדוק אבל לא יהיה לו זמן. זה אותו יסוד כמו ביוצא לדרך — החשש שלא יהיה לו פנאי.

3. **יסוד:** שני הדינים — יוצא לדרך ואוצר — מסתובבים סביב אותו עיקרון: **קודם שלושים יום אין חיוב בדיקה**, ממילא אי אפשר לחייב בדיקה. **תוך שלושים יום** כבר יש חיוב, ולכן צריך לבדוק כשיש חשש שלא יוכלו מאוחר יותר.

סיום פרק ב'

בזה מסתיים פרק ב' של הלכות חמץ ומצה. נשאר עוד פרק על הלכות בדיקת חמץ (פרק ג').

2. **[דיגרסיה: הערה הומוריסטית]** הוא עדיין לא פגש בריסקר שנוסע אחרי פורים לשבת ומתחיל כבר לבדוק. "אי אפשר להיות מספיק בריסקר."

הלכה טז (המשך): יוצא לדרך קודם שלשים יום — אין דעתו לחזור

דברי הרמב"ם

קודם שלשים יום, אם אין דעתו לחזור קודם פסח — אין צריך לבדוק.

פשט

כי קודם שלושים יום עדיין אין חיוב בדיקה, והוא לא מתכנן לחזור, הוא פטור.

חידושים

1. **קושיה — בל יראה:** אם הוא נוסע ולא חוזר, הרי החמץ שלו יישאר בביתו, והוא יעבור על בל יראה ובל ימצא? התירוץ: ביטול — הוא יכול לבטל את החמץ. ביטול לבדו מספיק מדאורייתא, ומכיוון שחובת הבדיקה עדיין לא חלה עליו (קודם שלושים יום), והוא רחוק מהמקום, הוא פטור מבדיקה.

2. **יסוד בחובת בדיקה:** החידוש העיקרי הוא שחובת הבדיקה שייכת רק כשהוא קרוב אליו — כשהוא בקרבת פסח ובקרבת ביתו. קודם שלושים יום, כשהוא לא כאן, החובה לא חלה.

הלכה יז: אוצר — תוך שלשים יום

דברי הרמב"ם

תמלול מלא

פרק ב: מצוות עשה של השבתת חמץ — ביטול בלב ובדיקת חמץ

הלכה א: מצוות עשה מן התורה להשבית החמץ

דובר 1:

טוב, אנחנו לומדים את הפרק השני של הלכות חמץ ומצה, ואנחנו מודים לכל תומכי השיעור, בראשם הרב הצדיק רבי יואל ורצברגר שמקדיש שוב את השיעור לשנה, ואנחנו הולכים ללמוד את הפרק השני של הלכות חמץ ומצה.

כן. את הפרק הראשון למדנו את כל, לא כל, את עיקר האיסורים של אכילת חמץ, הנאת חמץ, בל יראה, ערב פסח. עכשיו אנחנו הולכים ללמוד עוד דבר שהוא בעצם חיוב כבר בערב פסח, להיפטר מהחמץ. נראה מה זה אומר.

כן. אומר הרמב"ם, **"מצות עשה מן התורה להשבית החמץ קודם זמן איסור אכילתו, שנאמר ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם"**. הוא פתח את הפרק עם המצוות עשה ולא תעשה, שיש מצוות עשה מן התורה להשבית החמץ, לבטל את החמץ קודם זמן איסור אכילתו, שנאמר "ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם".

דיון: מה פירוש "ביום הראשון"?

יש בעיה, מה פירוש "ביום הראשון"? לא יכול להיות שזה מתכוון ליום הראשון של פסח, כי אז כבר עומדים עמוק בתוך האיסור.

אומר הרמב"ם, **"מפי השמועה למדו"**, החכמים גילו מפי השמועה, הלכה למשה מסיני משה רבינו, **"שראשון זה הוא יום ארבעה עשר"**, שה"ראשון" חייב להתכוון לראשון לפני פסח, "ביום הראשון", היום הראשון לפני שמגיע פסח.

או אולי אפשר לומר היום הראשון שיש בו איסור חמץ, ואיסור חמץ מתחיל כבר בערב פסח, אותו יום יש את מצוות העשה של "תשביתו שאור מבתיכם".

לא היה לי מאה אחוז ברור איך ה... חשבתי אולי "ביום הראשון" כבר יהיה מושבת, אבל לא יודעים. יכול להיות "ביום הראשון" אולי מתכוון ליום הראשון שיש בו איסור חמץ, ואנחנו יודעים כבר, זה הדבר הבא שהוא הולך לומר.

הפסוק כתוב אבל, תסתכל בפסוק, זה הולך ככה: "שבעת ימים... אך ביום הראשון תשביתו". קשה מאוד ללמוד שזה לא מסתדר פשוט לתרגם את הפשט של המקרא. אלא אם כן אומרים שצריך לומר ש"אך ביום הראשון" צריך כבר לוודא שזה כבר יהיה, וממילא יוצא שהמצווה היא כבר לפני כן.

לכן דווקא אומר הרמב"ם שזה מפי השמועה. אם זה היה כתוב ברור, היה צריך לומר שזה כתוב. זה לא כתוב. כתובה מצוות תשביתה, אבל שזה ביום הראשון עוד בערב פסח, זו קבלה.

אבל זה גם מוכרח בגלל הדבר שכבר אמרנו שצריך כבר שזה יהיה אסור מחצות.

ראיה לדבר: "לא תשחט על חמץ דם זבחי"

אומר הרמב"ם, **"וראיה לדבר זה מה שכתבה התורה, 'לא תשחט על חמץ דם זבחי'"**. ראיה לדבר זה, ראיה שה"ביום הראשון" מתכוון כבר ליום ארבעה עשר, היא ממה שכתבה התורה, כתוב בתורה פסוק "לא תשחט על חמץ דם זבחי".

"כלומר, לא תשחט את הפסח וחמץ קיים", מה פירוש הפסוק? לא תשחט את הפסח וחמץ קיים, לא לשחוט את קרבן הפסח כשעדיין יש את החמץ.

זה מאוד מעניין, כי הוא הביא את הפסוק "לא תאכל עליו חמץ", זה אותו דבר, אבל... אה, זה שאלת קודם ש... כן. אבל... ההוא היה על אכילה, וזה על ההחזקה. כי יש לך חמץ. כלומר, לא תשחט את הפסח וחמץ קיים.

ומתי שוחטים את קרבן הפסח? **"ושחיטת פסח הוא יום ארבעה עשר אחר חצות"**. חייב להיות ש"ביום הראשון" מתכוון ליום ארבעה עשר.

זה מעניין, כי זה ממש אותו דבר כמו "לא תאכל עליו חמץ". מעניין שהרמב"ם מביא פסוק חדש. הוא היה יכול ללכת עם הפסוק שכבר הביא. אבל אין הבדל, משני הפסוקים זה משמע.

דובר 2:

למה זה אותו דבר?

דובר 1:

אני לא יודע מה בדיוק ההבדל. באמת לא ברור.

דובר 2:

אוקיי, כי שם כתוב ששם...

דובר 1:

בוא נגיד ככה, יש לי קושיא כאן. כי ההוא ש"לא תאכל עליו חמץ" מתכוון שבעוד החמץ קיים, או בזמן שהחמץ קיים, גם הרמב"ם אמר שזה מפי השמועה.

אוקיי, אולי שם הוא מתכוון רק שזה הזמן, אבל שבשעה שממש שוחטים, זה אולי כן הפשט הפשוט. אז כפילות של הפשט הפשוט מוכרח שכבר בערב פסח אסור להחזיק חמץ. יוצא ששביטה חייבת להיות בערב פסח, אבל זו ראייה.

אבל הרמב"ם אומר כן, שראשון זה הוא יום ארבעה עשר. זה לא כמו הפשט שאמרת שזה צריך כבר להיות מושבת, אלא ביום הראשון. לכן אני חושב, ביום הראשון של איסור חמץ.

דובר 2:

מה כתוב "שבעת ימים"? יש שמונה ימים יוצא. אני מתכוון, זה לא מסתדר בפסוק.

דובר 1:

לא, "שבעת ימים" עומד על "מצות תאכלו". רק שבעה ימים זה "מצות תאכלו".

מה לשון הפסוק? שבעה ימים יאכלו מצות. אבל עוד לפני שיש את המצווה של מצה, עוד ביום הראשון של איסור חמץ כבר יהיה "תשביתו שאור מבתיכם". והוא מסיים "כי כל אוכל חמץ".

אם הולכים בפשוטו של מקרא זה ככה, אתה צריך לאכול מצות. למה תאכל מצות? כי אין חמץ. הדבר היחיד שאתה יכול לאכול זה מצות. זה לא ככה, כי אנחנו רוצים שזו תהיה מצווה, לא סתם עזר מעשי.

הוא אומר, שבעה ימים יש מצוות מצה. יכול להיות שזה מה שהפסוק אומר, שלא תחשוב שכל הימים שיש איסור חמץ יש גם מצוות מצה, שמצוות מצה מתחילה כבר מערב פסח בחצות? לא. המצווה של מצה היא רק שבעה ימים. ואיסור חמץ כבר יש שמונה ימים, ובראשון מהשמונה ימים יעשו את ההשבתה.

לא עם השמונה ימים, just to be clear. בערב פסח יש איסור. ביום הראשון של איסור חמץ יש את המצווה של תשביתו.

לא מאה אחוז ברור, אבל אני הולך עם הרמב"ם, כי הרמב"ם אומר באמת שזה על פי השמועה, אנחנו קיבלנו ככה שזה מתכוון לזה. יש קצת ראייה גם.

דיון: הקשר בין מצוות עשה של תשביתו ללא תעשה של לא יראה

נכון, זה רק שיהיה לנו מצוות עשה. זה שצריך להוציא את כל החמץ, היינו יודעים אפילו בלי מצוות העשה בגלל הלא תעשה של החזקת חמץ, שלמדנו קודם שזה "אך ביום הראשון", הגמרא אומרת מ"אך", או הגמרא אומרת על "לא יאכל חמץ". "לא יאכל חמץ", האיסור של יום ארבעה עשר. הרמב"ם לומד את זה מ"לא תאכל עליו חמץ". אני אומר, אני זוכר את האחר, הגמרא אומרת ככה מ"אך ביום הראשון תשביתו".

אבל מה? מה אתה אומר?

דובר 2:

מה?

דובר 1:

אז שוב, עכשיו לא מדברים על אותו איסור. ההוא הוא סוג אחר של איסור. כלומר, יש איסור לאכול חמץ. לא, להחזיק חמץ. "לא יראה ולא ימצא" אומרים לנו. שאסור להחזיק חמץ, ואסור לאכול. יכול להיות ש... מאוד מעניין. אז על אכילת חמץ יש לאו, ועל החזקה יש עשה. נראה כך.

והפסוק אולי "לא תשחט על חמץ", שמתכוון לחמץ קיים, זה לא אותו דבר שהוא אמר קודם, שאסור לאכול בזמן שחיתת הפסח.

דובר 2:

ולמה לא יהיה גם זה לאו?

דובר 1:

גם לאו, שיהיה "לא תשחט על חמץ דם זבחי", שיהיה לאו של החזקת חמץ כששוחטים את קרבן הפסח. הוא אומר את זה רק כראיה לדבר. הרמב"ם אומר שיש לאו כזה אגב. יש לאו כזה. למה באמת לא לומר לאו? "לא תשחט על חמץ דם זבחי", יש לאו. אני לא יודע. אני לא יודע מה קורה.

בסדר, הוא אומר את זה רק כאופן ראייה לדבר. ראייה שתשביתו מתכוון לזה. כן, אני לא יודע. אני באמת לא יודע.

אבל שוב, זה רק ניסיון הרמב"ם להביא שהפסוק יעשה סנס שכתוב את זה. האמת היא שאנחנו יודעים את זה כי החכמים אומרים לנו שזו הלכה למשה מסיני.

דובר 2:

למה לא לומר את זה כלאו?

דובר 1:

אני אומר לך כי... שוב, המקור של כל ההגדרות האלה הוא לא מהפסוק, בוא נהיה ברורים. זה מפי השמועה. שמה ההלכה? ככה ההלכה. יש מצווה להשבית, זה לא אותו דבר כמו איסור אכילת חמץ בערב פסח, זה גם לא אותו דבר כמו איסור לא יראה בכל פסח.

הייתי אומר לך משהו אחר, חשבתי שאתה מתכוון לשאול את זה, אני זוכר שאנשים שואלים את זה, למה צריך בכלל את איסור ההשבתה? יש איסור לא יראה. אם אסור לא יראה חמץ, איכשהו צריך להיפטר מזה בערב פסח. אז מה לעשות?

זה פשוט, יש הרבה פעמים בתורה, יש לאו ועשה, יש איסור השבתה מ"תשביתו". כן, מצוות עשה, הוא פותח מצוות עשה, כבר אמרנו שיש לאו בערב פסח.

אבל זה מעניין, למה? תראה, כי בוא נלמד את החלק הבא, בוא נראה. בוא ננסה ללמוד את עיקר ההלכה של בדיקת חמץ גם, כי יש לי כאן משהו בסיסי. ככה שאתה לומד הלכות פסח, משתמשים בדברים, הם לא הראשונים.

אוקיי, זה באמת פלא למה "לא תשחט על חמץ" אינו לאו על החזקת חמץ מערב פסח אחר הצהריים, לא יודע. נו.

הלכה ב: מהו השבתה האמורה בתורה – ביטול בלב

דובר 1:

אומר הרמב"ם, מה פירוש ההשבתה? הוא אמר "להשבית". עכשיו הוא הולך להסביר מה פירוש להשבית.

אומר הוא, "מה היא השבתה זו האמורה בתורה? שיבטל החמץ מלבו, ויחשב אותו כעפר, וישים בלבו שאין ברשותו חמץ כלל". הוא יבטל את החמץ מליבו, הוא יחשוב אותו כעפר, הוא ישים בליבו, הוא יחשוב בליבו, הוא יודא...
הוא יודא...

לא, אני יכול ללמוד בשני אופנים, כי אני חושב כן שהדאורייתא גם לא מתכוונת שישארו פירורים בביתו. זה מתכוון ככה, שאתה תדע שאתה לא הולך לאכול חמץ, וממילא תיפטר מהחמץ. זה עוד לא אומר שאתה צריך לחפש. החכמים אומרים שאתה צריך לחפש.

הברכה "על ביעור חמץ" — בדיקה מתכוונת לביעור

דובר 1:

שניכם צודקים, בדיקה לא אומרת חיפוש, בדיקה אומרת הוצאה. ביעור. איזו ברכה עושים, **על ביעור חמץ**. מיד כי הוא אומר, הוא אומר הוא עושה ביעור חמץ. גם אמת, אבל זה לא אמת שההלכה של בדיקת חמץ היא רק החיפוש. ההלכה של בדיקת חמץ היא בכלל להיות מבער, כי בוודאי, עושים ברכה על ביעור חמץ, לא על בדיקת חמץ. זה יותר ביעור פרואקטיבי, הוצאה פרואקטיבית. לא רק פרואקטיבי, כי צריך לעשות משהו בפועל.

קושיא: "כל חמץ שברשותו" — האם זה מתכוון לחמץ ממש בבית?

דובר 2:

אבל אני לא מאמין, כשאומרים דאורייתא ביטול חמץ זה אומר שזה יכול להישאר במקומו. זה אומר כל חמץ שברשותו, בוודאי.

דובר 1:

זה אומר כן. זה אומר כן, זה לא שום... זה אומר שיש חמץ, הוא לא מחשיב אותו. כך אומר הרמב"ם, **כדבר שאין בו צורך כלל**.

קושיא: "לא יראה לך ולא ימצא לך" — מה עם הפסוקים?

דובר 2:

מה התורה אומרת **לא יראה לך ולא ימצא לך**.

דובר 1:

אה, טוב מאוד. אני חושב שהרמב"ם מתכוון רק דווקא על התשכיתו. זה לא אמת, זה לא ספק. אתה לא יכול לעשות תורה חדשה נגד כל מה שכתוב. מה שכתוב הוא שבהשבתה, שואל שאלה, אם השבתה מתכוונת לביעור? אותו דבר, השבתה לביעור לא מתכוונת ליטרי. הוא מתכוון לביטול, זה מה שהוא מתכוון.

דובר 2:

מה אני צריך לעשות?

דובר 1:

ככה כתוב. האמת היא שזה באמת מבטל, כי הוא לא יכול יותר להשתמש בזה.

דובר 2:

כן, יש גם את האיסור שאסור להשתמש בזה אחרי יום טוב.

דובר 1:

זה מעשי, כנראה אתה צודק שמעשית, אם דבר שאין בו צורך, כנראה זה יתנקה, כי הוא מנקה לפני יום טוב.

פשוטו של מקרא: תשכיתו מתכוון לביטול בלב

דובר 1:

אני אומר בפשוטו של מקרא נראה ככה, שפסח שונה מכל הימים, הארוחות שלך אינן חמץ. ולא רק זה, אלא אתה גם צריך להוציא את זה. על זה הוא אומר, זה לא אומר שצריך עכשיו ללכת לחפש, אבל זה לא אומר שצריך להוציא. זה אומר שלא צריך לעשות כלום, צריך רק לחשוב.

הגמרא אומרת את זה על השבתה

דובר 2:

אני אומר לך מה הגמרא אומרת את זה. הוא אומר לעניין השבתה. הגמרא חשבה גם על השבתה?

דובר 1:

כן, הגמרא אומרת את זה ביטול בעלמא סגי, הגמרא אומרת את זה על בדיקת חמץ, "בל יראה" אני חושב שכתוב בגמרא. צריך להבין יותר ברור. הרמב"ם עשה כאן סיכום מסוים של הגמרא, וזה לא מאה אחוז פשוט שזו הדרך הפשוטה ביותר לעשות את הסיכום של הדבר, אבל אנחנו לומדים עכשיו איך הרמב"ם הציג את זה, וככה נראה מהרמב"ם.

לא, לא, לא, זה לא נכון, זה לא נכון. הרמב"ם ידע מהגמרא שביטול בעלמא סגי. אני רק עשיתי את כל הדעות כי הרמב"ם אומר הרבה מאוד מילים על מה פירוש הביטול.

ביטול בעלמא סגי אומר שעדיין יש חמץ ברשותו, הוא יחשוב שאין. זה הפירוש. כשעל השולחן שלו מונח לחם, לא עוזר ה...
דובר 2:

לא נכון, לא נכון, לא נכון. זה כן עוזר, כי הוא מחשיב אותו כעפר.

דובר 1:

"וכל חמץ שברשותו", נכון? יש לו חמץ ברשות. אם יש חמץ ברשותו, **"הרי הוא כעפר. כדבר שאין בו צורך כלל"**, זה היה מספיק השבתה מן התורה. זה הפירוש השבתה האמורה בתורה.

דיון: האם ביטול בעלמא הוא גם הפשט ב"לא יראה"?

אז, זה אני שואל, האם אני הייתי רוצה לשאול מיד, זה גם "לא יראה" האמורה בתורה? כי זה מאוד מעניין, הרמב"ם אומר את זה על השבתה, אבל "לא יראה" גם מתכוון לזה, שיחשוב שאין.

זו שאלה שלי, כי לכאורה היינו צריכים לעשות בדיקת חמץ מדאורייתא בגלל "לא יראה". הרמב"ם שם את זה כהשבתה, ואתה אומרת לי לפני רגע שהשבתה היא בעצם אותו דבר כמו "לא יראה", רק בלשון עשה. מאוד מעניין שהרמב"ם לא אומר מהו "לא יראה" האמורה בתורה.

דובר 2:

לא, אני חושב שאפשר ללמוד את הרמב"ם קצת אחרת, שהתורה לא אומרת שצריך לחפש בבית. התורה אומרת, הוצא את החמץ שמונח בתוך ה...
דובר 1:

זה לא אמת. זה לא אמת. זה בטוח לא אמת. על השולחן שלך שמוכן לאכול ליומיים הבאים מונח חמץ, הוצא אותו. והיה "משבית", בטל את מה שכן נשאר. אחר כך באים החכמים, צריך ללכת לחפש בכל מקום בכל הרשות.

דובר 2:

זה בטוח לא אמת, כי זה בטוח לא אמת שצריך להוציא משהו עם ההלכה של ביטול בעלמא. זה בדיוק מה שכתוב, שלא צריך להוציא.

דובר 1:

אגב, בדיקה לא אומרת חיפוש, בדיקה אומרת הוצאה, ביעור. איזו ברכה אנחנו עושים על בדיקת חמץ? "על ביעור חמץ". מיד כשאומרים "על ביעור חמץ", גם אמת, אבל זה לא אמת שההלכה של בדיקת חמץ היא רק החיפוש. ההלכה של בדיקת חמץ היא בכלל להיות מבער, כי בוודאי עושים ברכה "על ביעור חמץ", לא "על בדיקת חמץ".

דובר 2:

זה יותר ביעור פרואקטיבי, הוצאה פרואקטיבית.

דובר 1:

לא פרואקטיבי, כי צריך לעשות משהו בפועל. אבל אני לא מאמין כשאומרים דאורייתא "ביטול חמץ" שזה אומר שזה יכול להישאר במקומו. זה אומר "כל חמץ שברשותו", בוודאי.

דיון בשיטת הרמב"ם: תשכיתו מתכוון לביטול בלב

דובר 1:

לא, הייתי... אפשר ללמוד את הרמב"ם קצת אחרת, שהתורה לא אומרת שצריך לחפש בבית. התורה אומרת, הוצא את החמץ שמונח ב... זה לא אמת. זה לא אמת. זה בטוח לא אמת. על השולחן שלך שמוכן לאכול ליומיים הבאים מונח חמץ, הוצא אותו. והיו משבית, היו מבטל את מה שכן נשאר. אחר כך באים החכמים שצריך ללכת לחפש בכל מקום בכל הרשות.

זה בטוח לא אמת, כי זה בטוח לא אמת שצריך להוציא משהו עם ההלכה של ביטול בעלמא. זה בדיוק מה שכתוב, שלא צריך להוציא.

חמץ שבלב — הפירוש החסידי**דובר 1:**

אבל הרמב"ם אומר את זה שהשבתה מתכוונת בלב. איך עושים ביטול חמץ? איך עושים ביעור חמץ? בלב. החמץ שבלב. זה כבר הפירוש החסידי. זה כבר חמץ שבלב, אבל חמץ, זה לא חמץ שבלב. זה הרבה יותר טוב, הרבה יותר דקות בפירוש החסידי.

תרגום לעברית

חידוש: חסידים סוברים שרק דברים שבלב יכולים להתבטל בלב. החמץ אומר, לא, אפילו חמץ ממשי יכול להתבטל בלב. כי העיקר הוא הלב. כל השאר לא חשוב. אה, לא יודעים. מדרבנן כן חשוב, כי לא מדאורייתא.

קושיא: מעשיו מוכיחים — אם הוא מחזיק חמץ יפה בבית

דובר 2:

אבל ההשבתה באה גם עם זה שאפו לחם חמץ, אפו מצה, ויודעים שלא הולכים לאכול עכשיו. אם נשאר משהו, אתה אומר שאתה למעשה כמו אצל בעל הבית... ולמעשה, אם יש חמץ יפה בביתו, האם לא מעשיו מוכיחים אחרת ממה שעשה בלב, שהוא מחזיק בו כן.

דובר 1:

למה הוא מחזיק בו? הוא לא מחזיק, ביטל אותו. זה כעפר. אגב, הגוי כבר יוציא את זה. הגוי מדבר גם בהקשר שזה הגיוני. אם יש לו חלות יפות, לא עוזר... כמו שאדם עושה בלב, בפיו ולבו אינם שווים.

חידוש: מדאורייתא מותר להחזיק חמץ

דובר 1:

לכן, כשהוא אומר לחפש, זה הסוף לזה. אנחנו אומרים שבתורה אין את עצם המצווה של ממש לחפש. שלא יהיה חמץ, יודעים שחמץ כבר לא רלוונטי, אבל זה לא נכון שכשהוא אומר שמדאורייתא ביטול פירושו שאסור להחזיק חמץ. מותר כן להחזיק חמץ מדאורייתא, רק אסור להחזיק ממנו.

דובר 2:

אתה צודק, כנראה למעשה. אם הוא לא מחזיק, זה יצטרך לצאת. אבל זה כבר דבר מעשי.

הלכה ג: בדיקת חמץ מדברי סופרים

דובר 1:

מסיים הרמב"ם, אבל **מדברי סופרים**, מה שהחכמים עשו הוא, הם אסרו, הם הוסיפו, **לחפש אחר החמץ**. מה רוצים הרבנן? לחפש את החמץ גם **במחבואיו ובחוריו בכל מקום, ולבדוק ולהוציאו מכל גבולו**.

דובר 2:

כן, טוב. להוציא אותו מכל מקום.

דובר 1:

זו הלכה אחת כזאת, ואחר כך כשזה נכנס עוד פרטים כאלה.

דובר 2:

כן, החידוש הוא כי זה היה רק ביום. לא רק כשמתחיל האיסור, אז צריך לדחוף את זה החוצה, אלא צריך לעשות זמן מיוחד לזה עוד אפילו לפני כן.

זמן הבדיקה: ליל ארבעה עשר לאור הנר

דובר 1:

שבדקים את החמץ בלילה מתחלת ליל ארבעה עשר, וצריך לעשות את זה **לאור הנר**, כי זה בלילה. הוא אומר שתי סיבות. הוא אומר, למה עושים את זה בלילה? כי **שבילילה כל העם מצויין בבתייהם**. ולמה עושים את זה עם נר? זה כי **אור הנר**... למה עושים את זה בלילה לאור הנר? כי **אור הנר יפה לבדיקה**.

דובר 2:

כן, אור הנר לא פירושו לאפוקי ביום. ביום לא עושים את זה, אבל לא בלי נר. לאפוקי משהו בלי נר, אבל לאפוקי עם אבוקה, או כל דבר אחר.

ואין קובעין מדרש — לא להתחיל ללמוד

דובר 1:

אומר הרמב"ם הלאה, **ואין קובעין מדרש בסוף יום שלשה עשר**, מסוף יום שלשה עשר, זה מתחיל לפני שמתחיל תחילת הלילה שאחריו, לא מתחילים שום זמן חדש של לימוד. **וכן החכם לא יתחיל לקרות בביתו**. זה אומר, לכל העולם לא קובעים לימוד, והחכמים לא צריכים אפילו ללמוד תורה, הם לא צריכים אפילו להיות קורא ביתו. זה פשוט אומר ללמוד בצמצום וביחיד. בציבור זה נקרא מדרש, אבל מדרשים, אבל מה שלא יהיה, אפילו לבד הוא לא יתחיל ללמוד. כי **שמא ימשך וימנע מבדיקה בתחלת זמנה**, כדי שלא יהיה חשש, שיימשך בזה.

דיון: מה פירוש "שמא ימשך" — תורה היא דבר המושך

דובר 1:

כאן לומדים את הדבר החשוב של איך לומדים. אם מישוה לומד, אין שום שמא ימשך, הוא יודע תמיד מתי הזמן שלך, מתי מסיימים את הלימוד, זה לא מסוג הלימוד שהחכמים דיברו עליו.

מזה אני אומר למי שאני צריך כאן כל יום ללכת לאסוף את התינוק מהבייביסיטר, שהכל כבר עשה, זה מסתיים עוד בסדר בישיבה כאן בלייקווד, מה שלא יהיה, אז אני לא מבין איך זה יכול להיות. אחר כך יש טענות שאני מגיע מאוחר. מה זאת אומרת? יש הרי הלכה, אם היה חיוב שצריך להגיע בזמן, הייתה עצה ללמוד את הסדר הראשון. אלא מאי? מדברים הרי, יגיעו. יודעים, יכול להתחיל שבועס הסדר מדבר הרי שעה יותר מאוחר, השעה האחרונה היא זמן שמא ימשך. אבל לימוד הוא דבר שמושך.

בירור: "מדרש" לעומת "קורין" — מה פירוש "לקרות"?

דובר 2:

המלכים זה דבר שכשקובעים במדרש עושים את זה תמיד במדרש, ורק כשלוומדים לבד לומדים מקרא?

דובר 1:

לא, מדרש הוא הרי בית תורה. אני מתכוון שמדרש הוא ממש שיעור קבוע, שיעור ברבים. וקורין, אני לא מתכוון שקורין בדרכה פירושו דווקא לקרות מקרא. ראיתי בהערות שלי מקודם דיברנו על זה פעם אחת. אני מתכוון שקורין בגמרא. קורין פירושו לקרוא. זה פירושו לאפוקי דווקא. הוא לא עובר, הוא לא לעצמו. כך אני מתכוון, כי לא יכול להיות חכם דווקא מקרא, כל מה שהוא לומד הוא... אני זוכר שרבינו בן נחא אמר משהו על זה, או אחרים. כך כתוב בפתק מהפעם הקודמת.

הר"ן: עונת תלמידי חכמים משבת לשבת

דובר 1:

חשוב מאוד. כבר אמרנו הרבה פעמים את הר"ן. הר"ן אומר שמה שכתוב שעונת תלמידי חכמים היא משבת לשבת, פירושו רוב שבתות, כי אפשר בהחלט שהחכם לא מגיע הביתה ערב שבת בלילה, כי הוא התעכב על סוגיא, הייתה סוגיא קשה השבוע. לא יכול להיות שהחכם הוא לא דבר כזה שיכול להיות לו סדר קבוע מתי הוא מסיים את הלימוד שלו. אתה שומע?

נכון, כי הלימוד צריך להיות מלאכתו עריה, כי זה דבר המושך. כמו שאומרים, לך לדבר שהכי מעניין, ותעצור. כל אחד יודע שכשמתכילים על הגלילה זה מסתיים נמשך. כן, תורה קל וחומר. נכון.

מקבילה: הדין של סעודה לפני מנחה

דובר 1:

וכמו שכתוב שאסור להתחיל סעודה ביום שישי כי הוא ימשך באכילתו. לא ביום שישי, ביום שישי יש סיבה אחרת, אבל כמו שהתכוונו לפני מנחה, מה

אפשר גם להסתכל על זה כמו קצת, כמו שכשאתם עושה משהו בלב, אומרים לו, בוא נראה, שים את, אני יודע, את הכסף שלך איפה שהפה שלך, אני לא זוכר את הביטוי. בוא נראה אם אתה מתכוון לזה באמת. אם אתה מחזיק את זה ואתה

הלכה ב – אין בודקין לא לאור הלבנה ולא לאור החמה

דובר 1: אבל אם אתה יודע שאחרי יום טוב ממילא לא הולכים להשתמש בזה, ואתה עושה את תקנת רבנן, אז יודעים לנו שהביטול היה אמיתי.

כן, אבל הרמב"ם לא אומר את זה, והם עושים ספקולציות. בסדר, אבל זה נראה הנקודה, שהרמב"ם מבין שזה....

הייתי אומר, אם אתה שואל אותי, הייתי אומר להיפך. הייתי אומר, אני מתכוון שזה קצת כך נראה עוד בסוגיא של הגמרא. הייתי אומר שפשוט פשוט זה הפשט בעומק הלמודות של הגמרא, של האמוראים בעצם.

כי החידוש שביטול בעלמא סגי פירושו עומד רק בגמרא. הייתי אומר, שכתוב בתורה "תשביתו", למה מבין אתה יהודי רגיל, שיעור בעל הבית? בוודאי, הוא לוקח את החמץ וזורק אותו.

החכמים אומרים, בוא יותר, חשוב פנימה, תראה מה העניין של לזרוק, שיהיה כאן, העיקר הוא הרי שיהיה בטל. זה בעצם אפשר לבטל.

אבל זה בטוח שהסדר הרגיל הוא לבדוק להיות. זה לא שזה היה, פעם התנהגו בביטול בעלמא, ובאו הרבנים ואמרו, זה נעשה מכשול, כמו הלכות אחרות שהן כך.

זה יותר, תמיד היו עושים בדיקת חמץ. רק הרבנים, בעלי התלמוד חכמים מבינים שזה לא בעצם מוכרח מצד המדאורייתא. למה? כי מדאורייתא אפשר הרי לבטל. אלא מאי, עצם הביעור הוא כבר מדרבנן, ממילא יוצאים קולות ופרטים בזה.

אבל מבין אתה הרי שזה לא חזק כל כך כמו... מבין אתה לומר למשל בשבת, כשכתוב "תשבות", פירושו בטח שאתה לא צריך לעשות שום פעולות. זה שאתה צריך לחשוב, זה גם בדיוק דבר כזה כמו כאילו כל מלאכתך עשויה, אבל זה כבר שזה רואים דרך לא לעשות עבודה.

אני מתכוון שיש מדרבנן שהוא יותר כמו גזירה כדי להסיר בעיה. זאת אומרת, פעם היו אולי לא מתנהגים בזה? יש גזירות כאלה, יש פעם שהתנהגו תמיד, והחכמים באים ועשו גדר חדש עם מכשול.

זה לא נראה שבדיקת חמץ היא כך, זה יותר שבוודאי היו תמיד בודקים שיש חמץ, רק הלומדים, הגמרא, לומדת שזה לא בעצם מה שהתורה התכוונה מעיקר הדין, איזה חילוק כזה.

לשון הרמב"ם: אין בודקין לאור הלבנה ולא לאור החמה

דובר 1: אוקיי, אז "אין בודקין". למדנו פרטים, כבר, למדנו שהבדיקה צריכה להיות בלילה. עכשיו הולכים לדבר הלאה, "אין בודקין", צריך לעשות את זה "לאור הנר".

הרמב"ם אמר שני דברים: צריך לעשות את זה בלילה, וצריך לעשות את זה לאור הנר, כי בלילה גם העולם נמצא בבית בלילה, וגם הנר עובד טוב בלילה.

אומר הרמב"ם הלאה, "אין בודקין לא לאור הלבנה ולא לאור החמה". תקנת חכמים היא שצריך לעשות את זה דווקא עם נר, ולא להשתמש באור של לבנה, או אם עושים את זה ביום, חמה.

דובר 2: כן, ביום כן חמה טוב.

דובר 1: אני מתכוון ש"לאור החמה" פירושו לומר קצת... תעשה דווקא בלילה.

דובר 2: ביום אתה מתכוון י"ג, נכון, היום לפני, נכון.

דובר 1: אני מתכוון אבל שזה פירושו בלילה, אולי כשזה עוד בשקיעה צריך קצת...

דובר 2: יכול להיות, כן, תחילת לילה, כן.

שלא יהיה, לפני מנחה, כשצריך לעשות מצווה. יש את אותה הלכה לכאורה. זה גם על לימוד. חשוב מאוד שיימשך.

[סטייה: הרבי מראפשיץ]

דובר 1:

הרבי מראפשיץ, ר' ירושלים מרדכי, היו לו חברותות. הוא לעולם לא יאמר מתי זה מסתיים. החברותא היה צריך תמיד לסגור את זה, כי אם לא הרבי היה לומד, הוא היה לומד עד פריינבורג. אני לא יודע, הוא עוד היה לומד היום גם, אם האחר לא עושה את זה להפסיק. נפלא.

הלכה ד: פרטי בדיקת חמץ

דובר 1:

הלכה ד' – הם למדו את זה. זה מאוד מעניין, כי כאן זה כבר נכנס לפרטים. זאת אומרת, עד עכשיו פחות או יותר היה כמו כללי הדברים. עכשיו, שאמרנו שהחכמים אכן היו שצריך לעשות בדיקת חמץ, נכנסים כבר כל הפרטים של בדיקת חמץ, ואחר כך ידברו על כל הפרטים של עצם איסור חמץ.

מעניין, מבין אתה, אני אומר את זה קצת אחרת. הרמב"ם תמיד הולך כך. אני מתכוון שאף פעם לא הולך כך שהוא אומר את כל הכללים, ואחר כך הוא מתחיל מהתחלה. כמעט תמיד משהו איכשהו זה נכנס לדברים. מעניין.

הרמב"ם לא אומר את הטעם לבדיקה

דובר 1:

והרמב"ם גם לא אומר את הסיבה למה. למה החכמים הוסיפו מצוות בדיקת חמץ? לפעמים הוא אומר סיבות, לפעמים הוא לא אומר סיבות. בגמרא יש מחלוקת ידועה שרש"י אומר על אפשר יבוא לאכול, ראשונים אחרים אומרים כי אפשר פירושו שהוא לא מתכוון באמת לביטול שלו, אפשר הביטול לא מספיק אמיתי. אז הראשונים האחרים הרמב"ם הוא במובן מסוים.

איפה הרמב"ם מניח בדיקה – מראה את הטעם

דובר 1:

זאת אומרת, הרמב"ם לא אומר... בגמרא כתוב כן איזה טעם שהוא ימצא גלוסקא יפה וכן הלאה. אה, אנחנו אומרים, הרמב"ם, במיקום שבו הוא מניח את זה, אנחנו רואים שזה חלק מהדין. ולהיפטר עם הדין תשביתו. כן, זה נראה מהרמב"ם. כי הרמב"ם, כשהוא לא אומר טעם, מסתכלים איפה הוא מניח את זה. אם הוא היה מניח את זה ליד האיסור של אכילה, היינו מבינים שזה חשש שיאכל. לא, הלומדים מתווכחים על הרמב"ם, אבל אני מתכוון שלא רואים רק מאכילה, לא מלא יראה.

חידוש: בדיקה היא פירוש מדרבנן של תשביתו

דובר 1:

הרמב"ם נראה שזה הפירוש מדרבנן כאילו על הנושא של תשביתו. מדרבנן פירושו תשביתו פירושו לבטל. הרמב"ם אומר לא, לבטל, להשבית בפועל ממש. זה נראה מלשון הרמב"ם. הוא לא מסביר. למה? הוא לא אומר שזה היה סופי כאילו לא היו עושים. הוא מניח את זה, כאילו.

שאלת אחרונים: האם בדיקה יכולה להיות דאורייתא?

דובר 1:

ולכן באים אחרונים כאלה ושואלים שאלה כזאת, למשל, האם לפי הרמב"ם, אם לא עשו ביטול, האם אז כן בדיקה תהיה מצווה דאורייתא? אפשר, אפשר לשמוע את זה ברמב"ם, כמו שהתורה עצמה אומרת הרי שצריך להשביתו. אבל מה אז? התורה אומרת שבלב מספיק. אם לא עשו בלב... או אם לא עשו, אתה יכול יודע שזה אותו דבר. הרבנן זה גם קיום של תשביתו, כי... זה בכל אופן, אם בהשביתו בלב עובד כל אופן שזה עובד כשזורקים את זה.

"שים את הכסף שלך איפה שהפה שלך" – הוכח את הביטול

דובר 1:

דובר 1: אני יכול להבין את זה, כי לא זה אותו דבר כמו לומר מוקדם. אפשר הרי כן לבדוק ביום בחדר מואר לאור החמה. הוא כבר הולך לומר מתי אור החמה עוזר.

דובר 2: אוקיי.

דווקא לאור הנר — לא אבוקה

דובר 1: "ולא לאור הלבנה". הוא מתכוון לומר שכשהחכמים אמרו "לאור הנר", הם התכוונו דווקא. לא שהם נתנו לך רעיון ואתה תאמר, "אה, יכול להיות גם כל דבר דומה". לא, הם התכוונו דווקא נר.

ולא למשל אבוקה. אדם היה חושב, אבוקה עוד יותר טוב מנר, זה נר גדול יותר. אבל הגמרא למשל אומרת שאבוקה קשה לבדוק עם אבוקה, כי האבוקה כמו שהוא לא הולך קדימה, הוא הולך אחורה, מה שלא יהיה, אני לא זוכר בדיוק מה הגמרא אומרת למה לא אבוקה.

רק "לאור הנר", כי אור הנר טוב, אפשר להתכופף ולהסתכל עם זה.

נפקא מינה להלכה: פנס

למשל, במציאות של היום אומרים שלפנס יש דמיון, כי זה מאיר למקום, האור הממוקד.

דובר 2: כן, אין בעיה עם "לקנות נרות" בבדיקת חמץ.

דובר 1: נכון, אני מתכוון לומר, אם תשווה את זה למשהו, תאמר שפנס הוא כמו נר, לעומת נניח אור גדול סתם שהוא יותר דומה לאור החמה או אור אבוקה.

כבר, זה לא כל כך חשוב, אנחנו לא מתכוונים כאן לעשות את ההלכה המעשית.

הלכה ג — במה דברים אמורים: בחורים ובמחבואות; אכסדרה; אמצע החצר

במה דברים אמורים — בחורים ובמחבואות

דובר 2: אצל מורי ורבותי, אומר הרמב"ם את ההלכה שצריך לבדוק... אי אפשר לעשות כלום עם נר. אתה יודע למה משתמשים בנר לתאורה? ברצינות?

דובר 1: אבל מהצד השני, היום אנשים עושים בדיקת חמץ הרבה יותר יסודי כמה ימים לפני יום טוב.

דובר 2: זה דבר אחר, צריך לדעת. שיחה אחרת, לא לעכשו.

דובר 1: כן, אומר הרמב"ם, **במה דברים אמורים?** שצריך נר, שצריך לבדוק לאור הנר, **בחורים ובמחבואות**, בפינות ובחורים, במקומות מוסתרים שם חשוד וקשה לראות, והנר עוזר. וגם השמש לא מגיעה לשם.

אבל, מעניין, וכנראה היה גם מתכוון לומר, או סתם כך, בחדר שאין בו חלונות, מין מקום כזה, צריך להיות מואר.

אני אומר לך, ה"אבל" הוא לא הולך להיפך של חורים ומחבואות, אלא הוא הולך להיפך של חדר שלא מואר.

דובר 2: נכון, אבל באמצע החדר לא צריך שום נר, אתה יכול לראות.

דובר 1: אפשר פשוט לטאטא ולראות, כן.

אכסדרה שאורה רב — לאור החמה דיו

דובר 1: אבל **אכסדרה שאורה רב**, מקום שמואר, אכסדרה היא חדר שאין לו קירות, ממילא הוא מואר היטב, **אם בדקה לאור חמה הרי זה דיו**, כי העיקר הוא שיראו את זה, זה לא איזה גזירת הכתוב של נר.

אמצע החצר — העופות מצויין שם

דובר 1: אומר הרמב"ם הלאה, **ואמצע החצר אינו צריך בדיקה**, בחצר צריך גם להסתכל בפינות, אבל במרכז החצר אינו צריך בדיקה, **מפני שהעופות מצויין שם**, במקום כזה יש עופות, **והם אוכלים כל חמץ שיפול שם**, אם נופל משהו יאכלו את זה העופות. ממילא לא צריך יותר בדיקה, אפשר להניח שהעופות אכלו את זה.

חידוש: בתים של היום עם חלונות גדולים

תרגום לעברית

היום בונים עם הרבה מאוד חלונות גדולים בכל חדר, כך שביום זה מואר לגמרי. אני מתכוון שזו דרך בנייה לא רגילה, בית רגיל לא היה לו חלונות גדולים.

אז היום כל חדר יהיה לו דין של אכסדרה, מקום שמואר. אני מתכוון ביום, מה זה חדר עם חלונות?

דובר 2: כן.

הלכה ד — חור שבאמצע הבית; חור שבין ישראל לגוי

חור שבין ישראל לחבירו — עד מקום שידו מגעת

דובר 1: אומר הרמב"ם הלאה, הנה, אמצע החצר הוא משום שיש חזקה שהעופות אוכלים, ממילא אין צריך לבדוק כלל, או ממילא זה באמת בטל. אם נופל לפעמים איזה עלה, אנו בודקים, לא חסרה בדיקה במקום שיש לנו שעופות היו בוודאי אוכלים.

דובר 2: טוב מאוד.

דובר 1: הנה, עוד הלכות של בדיקה. אומר הרמב"ם, **"חור שבאמצע בית שבינו לבין חבירו"**, בין שני חדרים יש חור, ונניח שזה מקום שמניחים שם חמץ. ומה ההלכה?

אין צריך כביכול לחפור ולעשות פעולות נוספות כדי להגיע ממש לכל מקום בחור, אלא כל אחד צריך לנסות את המיטב שלו. **"זה בודק עד מקום שידו מגעת, וזה בודק עד מקום שידו מגעת"**. כל אחד צריך ללכת בחלק שלו מהחור עד כמה שאפשר. **"והשאר מבטלו בלבד"**. השאר, המקום שזה... ששניהם לא יכולים להגיע, מספיק ביטול בלב.

כמו שלמדנו שביטול בלב הוא העיקר, ותקנת חכמים של בדיקה היא רק כמה שאפשר. הם לא חייבו לעשות משהו, אני לא יודע, דברים כאלה כמו להרוס קיר או דבר כזה.

חור שבין ישראל לגוי — חשש סכנה

דובר 1: הלאה, יש כאן עוד שורה ברמב"ם, בגרסאות מסוימות אין זאת, הוא מוסיף, אבל זה בין שני יהודים שכל אחד יחפש.

אבל אם אחד גר ליד גוי, **"חור שבין ישראל לגוי"**, לא יבדוק, כי הגוי ירגיש משהו, הגוי מסתכל בחור שליד שלו, והוא עומד שם בלילה לבוש בבגדי שבת לכבוד המצווה, עם נר, הוא הולך להסתכל מה הוא עושה כאן איזה טקסים, והוא יאמר "מעשי כשפים", הוא עושה איזה כישוף, הוא מכשף אותי, הוא עושה קללות, אני לא יודע מה, הוא עושה פולסא דנורא, וזה יביא סכנה. אין צריך לבדוק במקרה כזה.

הלאה, מאותה סיבה, מה שהוא רק דרבנן אין צריך לעשות זאת במקום שיש חשש סכנה.

דיון: המגיד משנה אינו גורס; שיטת הרמב"ם בכישוף

דובר 1: אומר הרמב"ם הלאה, כל הדברים האלה הם... אני רוצה רק לראות לגבי זה, המגיד משנה אומר שהוא לא גורס את החלק הזה. אני רואה גם בדפוס שלי שאני מביא כאן, עומד זה אכן באשכנזי רב שילת.

ואני חושב שזה קשור לכך שהרמב"ם לא האמין בכישוף. אז אפילו הגויים, לפי הרמב"ם, לא מאמינים בכישוף. אז אם הגוי הוא רמב"ם מיסט...

דובר 2: לא, המגיד משנה מביא שיש מחלוקת בגמרא, ויש מי שאומרים שלא צריך לחשוש.

דובר 1: יכול להיות שהרמב"ם פוסק שאם הגוי הוא רמב"ם מיסט... אני מתכוון, העיקר הוא שהחכמים לא גזרו את הגזירה במקום חשש סכנה.

דובר 2: זה נכון, שם הגמרא דיברה על סכנה, על מקום שכיח חזקה זה אומר, אי אפשר להיזהר, ואפשר, זו מצווה.

כאן לא אומרים אם הוא יודע, אלא אפילו הוא לא יודע, אבל זו החזקה **שסתמא אשר מכניסין להם חמץ**. סתם עניין הוא שבמקומות כאלה קורה שמכניסים חמץ.

הכלל של ידיעה מול חזקה

אומר הרמב"ם, אפילו במקומות האלה אין הפשט שהסתם חזק יותר מהידיעה שלך. **ואם ידע בודאי שלא הכניס שם חמץ, אינו צריך בדיקה**. הכל כשהוא לא יודע. כשהוא לא יודע, אני אומר שלדברים האלה יש חזקה שלא, לדברים האלה יש חזקה שכן. אבל כשהוא יודע, הולכים לגמרי לפי הידיעה שלו, לחומרא ולקולא.

הלכה ה (המשך) — בדיקת מרתף, שתי שורות החיצונות

דובר 1: אומר הרמב"ם, **כשבדוק המרתף**, כשבדקים את המרתף, המקום שמחזיקים את היין. יין היו מחזיקים במרתף, כי זה מקום שנשאר קר, יין צריך טמפרטורה טובה. אז עד כמה צריך לבדוק? אין צריך לבדוק בכל המרתף, אלא במקומות שהגיוני שלוקחים משם. **בודק ממנו שתי שורות החיצונות**. במשנה יש שתי שיטות איך במרתף צריך לבדוק, והרמב"ם אומר לנו את ההלכה, צריך לבדוק את שתי שורות החיצונות. שתי השורות הן הכי קרובות למקום שהאדם נכנס, שהכי חשובות. מה הכוונה? **שהיא העליונה**, השורה העליונה, **וששלמטה ממנה**, השורה השנייה. כן, אלה הפרטים של איך היה מונח פעם במחסן היין.

בסדר, עוד דבר חשוב שהרמב"ם אמר.

הלכה ה (המשך) — אין חוששין שמא גררה חולדה

פירוש הרמב"ם מול רש"י

דובר 1: אומר הרמב"ם כך: מה קורה אם אדם כבר... הגמרא אומרת זאת אם הוא כבר בדק, אבל אדם יכול עכשיו להתחיל לחשוב, והכי נמי, המקום הוא לא מקום, בית דגים גדולים הוא לא מקום שאני מניח לפעמים חמץ, אבל קורה מקרה, אני אשא דברים ממקום אחד לשני. אומר הרמב"ם, לא, אין חוששין, אין צריך לחשוש, **שמא גררה חולדה חמץ למקום שאין מכניסין בו חמץ**. שאולי בכל מקום יהיה נקרא מקום שמכניסין בו חמץ, כי יש בעלי חיים שנושאים דברים. אומר הרמב"ם, לא, **שאם נחוש**, אם הולכים לחשוש ממקום אחד לשני, הולכים להתחיל לחשוש יותר ויותר. אפשר תמיד לחשוב חששות כאלה, **נחוש מעיר לעיר, ואין לדבר סוף**. לכאורה אפשר להתחיל שהעופות אוכלים, אבל במקום שלם שאנו יודעים בוודאי שבאים עופות. אבל על כל פנים, הרמב"ם אומר שאסור, צריך אכן לחשוש כמו מקום, אולי הניחו חמץ, אבל לא להגזים.

נכון, פירוש הרמב"ם, אומר המאור עיניים, המשנה מסבירה שהמשנה לא מדברת, כמו שרש"י לומד שזה מדבר אחרי בדיקת חמץ, שצריך לחשוש אולי הוא עכשיו בדק כאן, ואחר כך באה חיה ולקחה לשם. אלא הרמב"ם מדבר שזה דין במקום שמכניסין בחמץ. שלא אומרים, בכל מקום אולי מקום כי איזו חולדה יכולה לבוא.

הרמב"ם מפרש, מה נכנס מעיר לעיר. אתה מבין כך?

דובר 2: כן, כי מעיר לעיר שם מתכוונים בעיר שכל העיר כבר מיום החמישי, זה לא הרמב"ם. הרמב"ם אומר שפירוש רבינו כן קרה.

דובר 1: אני לא מבין כל כך טוב את פירוש הרמב"ם, כי השאלה לא הגיונית, או פחות הגיונית בראש שלי. זה אומר הלשון מעיר לעיר. המילים **ואין לדבר סוף** מתאימות מאוד לרמב"ם. שומעים מה הרמב"ם אומר ש... שאי אפשר להגזים בחששות. בסדר, אלא תשעה, לא חוששים כל כך הלאה. אבל כל המניין בית לבית, מעיר לעיר, זה נשמע משהו אחר. העניין **ואין לדבר סוף** נשמע יותר כמו פשט של רש"י שזה מדבר אחרי הבדיקה, ואולי לא החזירו.

סטייה: ספקא דרבנן בבדיקת חמץ

דובר 1: אפשר לתת כאן קצת כללי הלכה, שכל הדברים האלה הם דרבנן. בדרך כלל היינו אומרים שספקא דרבנן אין צריך להחמיר, אבל רואים

דובר 1: אבל אני חושב שאולי הגוי נכנס בטעות, הוא כבר מאמין בכישוף.

דובר 2: בסדר.

כלל: עד מקום שידו מגעת

דובר 1: אומר הרמב"ם הלאה, למדת עכשיו על חיפוש בלילה. יכול להיות שבכלל, אם אתה מבין בעצמך שסכנה אין צריך, זה אומר שעד מקום שידו מגעת.

דובר 2: בסדר.

דובר 1: זה אומר, רואים כאן שאם אי אפשר...

דובר 2: אה, זה פירוש ידו מגעת, אמת. תודה.

הלכה ה — כל מקום שאין מכניסין לו חמץ אינו צריך בדיקה

הכלל: מקום שאין מכניסין לו חמץ

דובר 1: אומר הרמב"ם הלאה, ההלכות, אמרתי עכשיו שצריך לבדוק בחורים, אתה הולך להתבלבל ולחשוב שצריך לבדוק בכל מקום.

אומר הוא, לא, אני מדבר על חורים שקורה שמכניסים שם חמץ. אבל כל **מקום שאין מכניסין לו חמץ**, מקום שלא מניחים שם חמץ, אבל מה הכוונה במכניסין לו חמץ, לפחות כך בגמרא, זה לא שלא מניחים כל יום, אלא שאין שום סיבה לחשוב שהכניסו חמץ, כי אפילו מקום שהציור בגמרא הוא שאולי השמש הולך להניח את הלהם שלו.

מקום שלא מניחים חמץ, **אינו צריך בדיקה**.

חזקה: עופות לקחו אותו

זה מתאים גם להלכה שבחצר אין צריך בגלל עופות. זו חזקה מעניינת, כי הם כבר לקחו אותו. מניחים כן חמץ, אבל הם לקחו אותו. אבל אפשר לסמוך על סברא ועל חזקה.

דוגמאות למקומות שאין מכניסין בהם חמץ

אז הולך עכשיו הרמב"ם למנות דוגמאות של מקומות. לכאורה בית, דיברנו עכשיו על חור צריך כן, אבל זה באמצע. שם שהאדם מגיע, הוא מניח לפעמים דברים.

אבל חורים למעלה או למטה מהבית, שזה לא בהישג יד של איפה אנשים מניחים בדרך כלל חמץ. או גג היציע, הגג...

הלכה ה (המשך) — אילו מקומות צריכים בדיקה ואילו לא

דובר 1: הוא אומר שהציאה היא מקום אחסון קטן ליד הבית, ובא עם גג משופע כזה מעליו. ואם כן שזה גג משופע, זה לא מקום שמניחים משהו כי זה יפול. או רפת בקר, דיר, או לולין, דיר לתרנגולות. מטבן, מקום שמחזיקים תבן. ואוצרות יין ואוצרות שמן שאינו מסתפק בהם, כי הוא הולך כבר לומר את ההיפך מזה. אוצרות יין ושמן, כמו למשל שמונח בחביות גדולות שלא הולכים שם באמצע הסעודה לקחת. ובית דגים גדולים, המקום שמונחים דגים גדולים, זה לא המקום שבאים באמצע הסעודה לקחת דג, כי צריך לפני כן סכין, זה לא מעשי.

אין צריכין בדיקה, אלא אם כן רק, הוא יודע שזכרין איז להם חמץ, שהכניסו פעם שם חמץ.

אבל מה כן? אוצרות שכר, המקום שמחזיקים בירה, זה שונה מאוצרות יין שדיברנו קודם. שכר מדברים כאן כנראה על הבירה שאינה חמץ, כן? הבירה של תמרים. אבל שהולכים שם באמצע הסעודה, ואוצרות יין שמסתפקין ממנו שם מונח היין, שאפשר ללכת באמצע הסעודה לקחת משם יין. ובית המלח, אותו דבר, המקום שמחזיקים את המלח. ובית השעווה, המקום שמחזיקים את השעווה לעשות נרות. כל הדברים האלה הולכים באמצע הסעודה. הנר כבה, הולכים לקחת עוד שעווה לנרות. ובית דגים קטנים, המקום שמחזיקים את הדגים, שהם כבר חתיכות קטנות יותר, מוכנים לקחת בסעודה. ובית העצים, המקום שמחזיקים את העצים, הולכים באמצע הסעודה לקחת עצים. ובית המורייס, המקום שמחזיקים את הדגים הכבושים. או חורי הבית האמצעיים, החורים של הבית שבאמצע הבית, שזה המקום שמגיעים בקלות, וכיוצא באלו, מקומות דומים לזה, **כן צריך בדיקה**.

לחשוב שהחולדה נשאה אותו אולי רחוק מאוד. זה עדיין רק ספק. החולדה לקחה אותו, אבל פעם אחת... כל בדיקה היא ספק.

דובר 2: אני מבין מה אתה אומר? צריך לבדוק. אם הוא בודק והוא לא מוצא, הוא לא מצא. הוא יצא את חיוב הבדיקה שלו. אבל עכשיו אתה יודע בוודאי שכאן בחדר הזה יש איזה חמץ. מה מצאת?

דובר 1: כן, לא בוודאי. אתה יודע בוודאי שזה לא בדוק, זו המילה לא בדוק, כי בוודאי יש איזו חתיכה שנמצאת כאן, שנמצאת איפשהו כאן והוא לא רואה אותה.

דובר 2: כן.

דובר 1: הנה, והלאה, הלאה.

הלכה ו (המשך) — ראה עכבר שנכנס לבית וחמץ בפיו

דובר 1: וכן, אם ראה עכבר שנכנס לבית, מקרה כזה, אדם רואה עכבר נכנס לבית, חמץ בפיו אחר בדיקה, כבר בדקו חמץ, כאן הוא רואה עכבר עם חמץ. אז גם, אף על פי, אפשר לחשוב אולי זה מאיפשהו אחר או מה, אבל לא, צריך לבדוק פעם שנייה. זה נכנס לבית שלך, העכבר נוסע לתוך הבית שלך עם חמץ. אז צריך לחשוב שהעכבר ישאיר אותו כאן איפשהו בבית שלך. אז צריך לבדוק פעם שנייה, צריך לעשות שוב בדיקת חמץ.

תרגום לעברית

אפילו אם מצא פירורין באמצע הבית, הוא מצא פירורים קטנים, זה גורם לו לחשוב, אה, העכבר אכל את זה, ונשארו פירורים כשאל. **אין אומרים,** הנה, הוא כבר אכל אותה הפת במקום זה וראה פירורין, יש לי כאן אפילו איזושהי ראייה שהוא אכל את זה. לא, זו רק הנחה. ולא עושים כך, **אלא חוששים** שהוא כן השאיר איפשהו בחור או בחלון. אה, אתה רואה את הפירורים? אולי הפירורים היו. צריך לבדוק מחדש.

כי באמת רואים שתינוק הוא אחרת, אבל עכבר, כי זה לא דרך העכבר לעשות פירורים. אז הפירורים לא קשורים. סתם העכבר עדיין שמר את חתיכת הלחם איפשהו, והפירורים הם סתם, לא שם לב קודם, היו פירורים. או ששמת לב, לא משנה, אין לזה קשר.

אם לא מצא כלום, אם הוא לא מוצא כלום בחור או בחלון, **הרי זה בודק עליו.**

הלכה ט': תינוק וכבר בידו — דין פירורין

דובר 1: יש לך אפילו את הרגלים לדבר, הפירורים הם העדות שהילד אכל את הלחם. למה? דרך התינוק לפרר בעת אכילתו, ילדים מפוררים כשהם אוכלים, אבל אין דרך עכבר לפרר, עכברים לא מפוררים. **ואם לא מצא פירורין כלל,** אבל אם הוא לא מצא שום פירורים, אז כן זה אותו דין כמו קודם אצל העכבר, וצריך לבדוק אולי הילד לא אכל את זה, אלא הניח את זה איפשהו.

חידוש: פירורין אין להם בכלל חשיבות

דובר 1: משהו שרואים כאן מעניין הוא שהפירורים עצמם, לכאורה אף פעם לא צריך לבדוק. כך יוצא כאן כל כך ברור, כי לא כתוב שצריך לאסוף את הפירורים. ואתה רואה שאם יש פירורים, אומרים "אה, הוא פטור", כי אלו הפירורים מזה. פירורים הם סתם כך בטלים. אני לא יודע מה כתוב. כתוב כאן שפירורים זה לא דבר שצריך לבדוק. כך כתוב, אני מתכוון, לכאורה בפירוש בהלכה. פירורים יהיו הפקר.

דובר 2: אה, עכשיו אומרים אצל מצות פירורים.

דובר 1: כן, אני לא יודע מה הקשר. לא צריך להפקיר. זה ממש הפקר. זה לא נחשב כעפר, זה כעפר. כך נראה.

דובר 2: כן. אני לא יודע. זה רק דיוק.

דובר 1: לא, כך זה באמת. בהלכה אומרים שדברים שאין להם בכלל חשיבות, פירורים קטנים, זה ממש לא חשוב כלום.

דובר 2: כן. אוקיי. כן, הלאה.

שהחכמים אמרו כן, אולי הניחו חמץ, רואים שכן חששו לספקא דרבנן. בדיקת חמץ היא מדרבנן.

דובר 2: כן, אבל זו המצווה. אין מצווה על חששות.

דובר 1: מה אתה יכול לומר מקומות שיש חזקה רצינית? במטבח. אבל ללכת מחוץ למטבח זה כבר רק ספקא דרבנן. אבל רואים שלא, כן החמירו בזה.

דובר 2: אומר רבי, לא החמירו בזה עד לשיעור. החמירו בזה...

דובר 1: אה, אה, הנה. בסדר, הלאה.

הלכה ו — הניח עשר חלות ומצא תשע

דובר 1: עכשיו הולכים ללמוד... כן, בואו נלמד... פעם אחת למדנו שאסור לחשוש יותר מדי, הולכים ללמוד מה אפשר בכל זאת לחשוש. אילו מיני מעשיות יכולות בכל זאת לקרות? לפי הרמב"ם זה מתאים מאוד. זה בכלל לא סתירה. זה עומד חושש אחד, וזה מדבר שלא לומר שכל מקום הוא מקום של הכנסת חמץ. אבל... וכן, הלאה, אבל... מה יש... אוי, מה יש סיבה טובה לחשוש, הוא כן צריך לחשוש.

מה קורה במקרה כזה? אדם בדק ליל ארבעה עשר, ויש את המנהג, נראה שמכאן בא המנהג שעושים עשר פירורים. כן, יש את המספר, עשר פירורים. **"והניח עשר חלות"** — הוא הניח עשר חתיכות לחם, או עשר... נראה שחלות מתכוון לעשרה חזיתים. חלה מתכוונת ל...

דובר 2: כן, אבל הוא מדבר על שלמות, לא פירורין. חלה מתכוונת ללחמנייה, לבולקה, אני לא יודע איך.

דובר 1: כן, אבל אני אומר סתם שסתם חזית, פחות מכזית היה אולי אחרת, ההלכה כבר הייתה אחרת. אבל החלה מתכוונת לחתיכות שלמות.

דובר 2: כן, אני אומר סתם שהוא מדבר לנו על חתיכות גדולות.

המקרה והדין

דובר 1: והוא חוזר למחרת כשהוא רוצה לעשות ביעור חמץ, והוא מוצא רק תשע.

דובר 2: כן, רבי, אני מתכוון לומר, הוא חוזר והוא מוצא רק תשע, זה אומר שאחת מהן נעלמה.

דובר 1: אז מה היית יכול לומר? היינו יכולים לומר, אני יודע, אין צריך לחשוש, זה רק דרבנן, אין צריך לחשוש. לא, **"הרי זה חושש"**, צריך כן לחשוש. ו**"וצריך לבדוק פעם שנית"**. מצוות הבדיקה מתחילה מחדש פעם נוספת. צריך... זה פשוט, כי הוא יודע עכשיו שיש...

דובר 2: אה, למה?

דובר 1: כי כאן אומרים חולדה רגילה, או עכבר בודאי. ומה שאומרים שאין צריך לחשוש שחולדה נושאת ממקום אחד לשני, זה כשאין לנו שום סיבה לחשוב כך. אבל כאן יש משהו רגליים לדבר שזה ודאי. זה ודאי, זה כן ודאי. לאן הלכה החתיכה העשירית?

דובר 2: יכול להיות שמדברים כאן שזה לא... אם זה ודאי לא היה חידוש. מה שספרת וראית עשר היה טעות.

דובר 1: מה קרה?

דובר 2: הלא? אומר לי, לא, חולדה יכולה לבוא. מה אתה יודע בודאי?

דובר 1: אומר הרמב"ם, כן, בודאי. ההלכה היא, זה אני אומר, אתה אולי חושב שכן חוששים ולא חוששים. אם אני יודע, וההלכה היא בעצם שעכשיו אני יודע שיש אבוד חתיכת חמץ. צריך דווקא חולדה, יכול להיות מלאך יכול.

דובר 2: לא, אבל אני עדיין יכול לשמוע, מה האחר? כי סברא אחרת הייתה?

דובר 1: אין סברא אחרת. הוא לא רוצה כאן לומר שאם יש ודאי חמץ בבית צריך לבדוק שוב. זה פשוט שיש חובת בדיקה חדשה. אבל כאן אפשר גם

הקדמה להלכות ספיקות בבדיקה

דובר 1: טוב, עכשיו נלמד מתי יש ספקות. עד עכשיו למדנו שזה בטוח שזה בנוי על אותו הדבר. זה בנוי על אותו מצב, כלומר שהוא בדק עשרה ונשארו רק תשעה. אבל אין ספק אם התשעה הם חמץ או מצה. בקיצור, הכל באותו מצב שהוא יודע שנשאר משהו, אבל זה לא ודאי שנשארה חתיכה, אלא יש ספק כזה.

מחלוקת רמב"ם וראב"ד: האם ההלכות שייכות לבדיקה או לביטול

דובר 1: והרמב"ם לומד שכל ההלכות האלה קשורות להלכות בבדיקה. מאוד מעניין. הראב"ד לדעתי חולק, כי הראב"ד אומר שהוא לא מבין, אם יש ספק צריך מיד להיות...

דובר 2: כן, אתה רואה שהראב"ד חולק?

דובר 1: אני רוצה להשאיר כאן בהלכה. הלכה י', אומר הראב"ד, שהוא לא מסכים עם כל הדבר, כי הראב"ד אומר שכל ההלכות האלה, הסוגיות עומדות בגמרא, כל הספקות האלה מדברים על ביטול שהוא מדאורייתא, אבל בבדיקה היא רק מדרבנן. צריך להיות סתם שברגע שיש ספק צריך להיות ספק דרבנן לקולא, ולא צריך לעשות... חוץ מזה הראב"ד חולק על כמה מהכללים של הרמב"ם שהוא עושה כאן.

על כל פנים, עצם ההלכה, הרמב"ם לא נראה שהוא מדרבנן. יכול להיות שאם יש רוב שיש ספק, צריך לדעת. ספק דרבנן צריך כן להחמיר, אבל באופן יסודי, אני מתכוון שיש מחלוקת אם כל ההלכות האלה קשורות להלכות בבדיקה או להלכות ביטול.

קושיות על הראב"ד

קושיא א': בבדיקה פירושה לחפש ספקות

דובר 1: אני לא מבין את הדבר של הראב"ד, כי כל דין בבדיקה בחורים ובסדקים אומר שאני לא מסתמך על זה. מה פירוש בבדיקה? שאני לא מסתמך. בבדיקה בחורים ובסדקים. צריך לחפש אולי יש בחור. בחור זה כבר ספק.

דובר 2: כן, אבל זה אותו דבר.

דובר 1: המילה בבדיקה פירושה שצריך לחפש. זה בכלל...

דובר 2: לא, אני לא מסכים.

קושיא ב': ביטול אינו ספציפי

דובר 1: אבל הדבר השני שמפליא אותי על הראב"ד הוא שביטול הוא לא... הוא יכול לומר על כל העולם, הכל בטל, הכל בטל. איך קשורים כל הספקות הגדולים והקשים האלה? ביטול הוא לא על חתיכת הלחם הספציפית. ביטול הוא שאם יש איזה חמץ, או... נאמר בדרך.

דובר 2: לפיך נאמר את זה.

דובר 1: לא, אני שואל. אדרבה, תגיד לי. הראב"ד אמר שכלום על חמץ שאתה לא יודע. רק נאמר שביטול פירושו שהוא לוקח חמץ ומבטל אותו. לא נאמר כלום, הוא מבטל חמץ מליכו. הוא לא אמר על מסוים, הוא לא מבטל, איך יש כל חמץ בטל.

דובר 2: זה אתה אומר.

דובר 1: וזה לא כתוב עדיין, לא מהר"ם כלום לא כתוב. אני אומר, בראב"ד נראה משהו כמו... הביטול צריך להיות ספציפי. על החתיכה הספציפית, הוא צריך לדעת איפה זה?

דובר 2: לא, צריך לדעת שהוא עדיין חייב, רק לא בוטל, הוא הרים מפולי רב.

דובר 1: כל הספקות האלה, למי נפקא מינה, אני לא יודע. ואיך בכלל נעשים סוגי מעשים כאלה? ואני זוכר שלמגיד משנה אין זמן ללמוד את כל ההלכות האלה.

דובר 2: כן, בוא נראה. לא. אחד. אהם... איפה, אתה מאוד ביסי. כן כן. מה כן כן?

דובר 1: אבל משהו מדבר על זה, האם הבדיקה צריכה להיות ספציפית על החמץ שיודעים?

דובר 2: בבדיקה?

דובר 1: אני מתכוון לביטול. לא למדנו כלום עד עכשיו על...

דובר 2: אבל אתה רואה את זה כן כאן בהגהות הראב"ד.

דובר 1: הוא לא מתכוון לזה, הוא מתכוון לומר שזה לא נושא של בבדיקה, הוא מתכוון רק שצריך לבטל.

דיון: איך עושים ביטול?

דובר 1: בוא נבין, אדם רגיל צריך... מה שהרמב"ם אמר שצריך לומר משהו בביטול?

דובר 2: אבל בגמרא רואים שיש דבר כזה שצריך לעשות, נכון?

דובר 1: השאלה היא, האדם צריך עדיין לבטל את החמץ שלו. אם אין לו חמץ, נניח, אצלנו כבר כתוב בסידור מבטלים כל שבוע, אתה לא תופס את המעשה. אבל לא כתוב בגמרא שיש סידור כזה, והרמב"ם לא כותב סידור כזה. כתוב, אם אדם יודע שיש לו חמץ, צריך לבטל. צריך לבטל עכשיו. ובשבוע, אתה חושב שהוא ביטל משהו קל, הוא יגיד, צריך באמת לבטל. זה מאוד קשה. אני לא יודע אם זו האמת.

סיכום המחלוקת

דובר 1: והמחלוקת נאמרת בעיקר על השאלה האחרת, האם יש ספק דרבנן על הענין של בבדיקה. נראה שהרמב"ם סבר שלא אומרים על זה ספק דרבנן, אולי כי דין בבדיקה עצמו הוא שצריך לעקוב, צריך לוודא, ולא יכולים להסתמך על ספקות. זו סברא יפה שצריך לחשוב עליה.

אבל אני מבין כן, הפשט הפשוט, מה שאתה אומר שהפשט הפשוט לא מסתדר, אני לא יכול שזה לא מסתדר, כי כל הדבר הוא קצת תיאורטי. כמו בגמרא יכול להיות אלף שתיים, כאילו רק הוא חייב חטאת, ואין מה שמביאים חטאת. זה רק אם הוא עובר או לא עובר. ומה פירוש עובר? עובר זה בטוח רק עובר אם הוא לא מבטל, נכון? וזה אומר שהוא צריך לבטל. אתה שואל, כביכול לעשות ביטול על צד שהוא צריך. הוא לא יכול, אבל מדברים באופן כזה. זה פרקטי, פרקטי.

דיגרסיה: ענותנותו של הטור

דובר 1: אם אני זוכר, זכרתי היום, או משהו שראיתי בילקוט פסח כותב על איפה הטור בהלכה, זה סימן למשל איך מסתכלים בטור. אם אני זוכר, ו... כן, אם אני זוכר, והטור הוא מאוד טוב, אני זוכר. טור באבן העזר תל"ט מביא את הסיכום של ההלכות מהרא"ש, לא מהרמב"ם, והוא מפרט כך: יש דין סתרמב"ם באילו פסקי הלכות, ונאלצתי לכתוב. ורגשי כתבתי הנכון. הוא כותב את הסך הכל שלו, ולכאורה הסיבה למה הוא עושה זאת היא כי לא נעשות כל כך הרבה שאלות. זה מאוד אפשרי, הסיבה למה יש כל כך הרבה הלכות קטנות היא כי יש דין, אומרים דרשת שבת הגדול, יש דין שלושים יום צריך לומר דרשות, צריך לדבר על הלכות פסח, צריך להיות חומר, כן? יש מספיק דברים מעשיים בפסח, לא?

יש לי תמיד הנאה כשאני רואה קטע כזה, יש לי תמיד הנאה כשאני רואה קטע כזה, לדמיון שלנו תמיד שהפוסקים היו מלאכים, היה להם תמיד כוח ללמוד. הטור התאמץ, הוא עשה עבודה קשה, הוא כתב ספר על כל השולחן ערוך, שלא לדבר על הבית יוסף.

אבל אני אגיד לך, ראיתי בפרשת ואתחנן אצל עשרת הדברות, אומר רש"י על החלק הראשון של עשרת הדברות, שעשרת הדברות כבר מפורש היה בפרשת יתרו. וזה סתם רבינו בענוה, הוא לא הולך לחזור שוב, כי בכל מקום צריך להתאים כשלומדים חומש רש"י של השבוע. אה, זה כי בזמנו של רש"י לא הלך כל כך לאט, הוא דמיין שהעולם יחזור כבר.

הספר של היום, קודם כל, הוא רוצה לעשות את הספר שלו גדול, זה זול הנייר. ושנית, הוא לא סומך על העולם שתחזור לבדוק בכלל. צריך לומר כל דבר שוב, כולו ואילו עולו, עשר פעמים אולי העולם ילמד את זה.

אני מתכוון שכל אחד ישמע... אבל אתה עדיין תגיד שלכל חנות יש לו סיכוי להיכנס לשם. זה לא שהסיכוי הוא... אני לא יודע מה המילה סיכוי. לא, במקום לראות... בוא נוציא את המילה סיכוי, כי זו מילה שלימדו אותנו מהזמנים של היום ולא יודעים מה זה אומר. היום גם אף אחד לא יודע מה זה אומר, אין הבדל, זו חקירה אחרת.

אני רק אומר שבשכל הישר, אתה מספר לאדם את המעשה, והוא אומר, כמו שאתה אומר, איפה אתה? סתם אתה איפה שהרוב. אבל המילה קבוע גם עושה הרבה סנס. אני כאן.

אתה אומר לו, מה שאין כן כשבא יהודי מהמרחק, כן, אתה שואל אותו, מאיפה בא יהודי? הוא בא מלונדון, מאנגליה, הוא אומר. רוב היהודים מאנגליה באים מלונדון. שלושים יהודים במנצ'סטר גם, אני לא יודע, אין לי מושג, אני אומר אמת, אבל נניח, כן? סתם אתה בא מלונדון, כי רוב האנשים שבאים מאנגליה באים מלונדון.

אבל יהודי נוסע לאנגליה, אני רואה את ההבדל, הוא נוסע לאנגליה, הוא אומר, איפה אתה? לאן אני אסע? סתם אתה צריך לנסוע ללונדון. מה הקשר? אתה תופס מה ההבדל? לאן אני הולך, אני הולך לשם, ואחר כך אומרים באתי משם, וחתיכת הבשר או החמץ, חתיכת הלחם היא משם. זה עושה מאוד מעט סנס. כל אחד יכול לשמוע את ההבדל שזה מאוד שונה לומר, אה, סתם אתה שם, כי יש רוב שם. זה לא כל כך... זה לא אותו רוב.

זה מאוד פשוט, ההבדל הוא מאוד פשוט. אפשר לומר תורות על כל אחד, אבל אני מתכוון שההבדל הבסיסי, כשחושבים על הציור של תשע חנויות, כל אחד יכול לראות שזה עושה הרבה פחות סנס לומר רוב על סוג מקרה כזה מאשר על מקרה אחר. בטח זה לא נעשה ודאי, זה נעשה ספק. מבינים?

אחר כך כשעושים מזה הפשטות ורוצים להחיל את זה על מקרים אחרים שאין בהם את הסברות הבסיסיות, באמת נעשה מאוד מסובך. אבל אני מתכוון שהמקור הוא מאוד פשוט.

צריך להוציא את המושג "סיכויים"

תרגום לעברית

המפתח לזה הוא שצריך להוציא את המילה "סיכויים", כי אם אנחנו חושבים על סיכויים כמו שאנחנו חושבים בימינו, זה יהיה גם אצל קבוע אותו הדבר. כי אפשר לומר שבכל ערמה יש סיכוי שהוא יפול לשם, אז יש תשעה סיכויים. אבל אם מוציאים את המילה סיכויים ואומרים שחכמים לא מסתכלים על סיכויים, אלא מסתכלים על ספיקות אחרת, אז מבינים מאוד יפה את החילוק.

אני גם לא יודע מה זה אומר סיכוי, זה האמת. זה הרי גם, הוא אומר שבא יהודי מלונדון. טוב מאוד, אז אני מסכים, כי רוב אנשים, רוב אנשים גרים בלונדון. טוב מאוד, זה רוב, רוב יהודים, רוב יהודים אנגלים הם מלונדון. טוב מאוד, אז הוא מסתמא מלונדון. זה לא ודאי, זה גם מסתמא, אבל זה רוב. זה רק רמות של הכרעות בספק, אמת, ואף אחד מהם הוא לא ודאי. יכול בהחלט להיות שהוא בא ממנצ'סטר, יכול גם להיות שהוא בא מלידס, עוד שני יהודים, אוקיי? אבל... אבל אם אני נוסע ללונדון, ואני אומר, "מסתמא נסעתי ללונדון, כי רוב הפעמים נוסעים ללונדון", זה לא הגיוני. זה הרבה פחות הגיוני, לפחות.

דובר 2:

אוקיי, זה הרי... זה הרי מקרה קיצוני. זה נכון שהמילה "הגיון" היא מוזרה.

הלכה יא: שני צבורים, שני בתים, שני עכברים — אין כאן קביעות

דובר 1:

אוקיי, שני צבורים. בואו נלמד הלאה. שני צבורים. בואו נעשה את המעשה יותר מסובכת. יש שתי ערמות, **אחד חמץ ואחד מצה**, ויש גם **שני בתים**, **אחד בדוק ואחד שאינו בדוק**, ויש גם שני עכברים, ואחד לקח חמץ ואחד לקח מצה, ואנחנו לא יודעים מי הלך לאיזה בית.

הלכה י': תשע ציבורים של מצה ואחד של חמץ — כל קבוע כמחצה על מחצה

דובר 1: אוקיי, בוא נמשיך. אומר הרמב"ם הקדוש, אוקיי, בוא ננסה ללמוד, אבל אם אתה יודע שלמדן מאוד שמח איתך.

דובר 2: כן, זה חי.

דובר 1: כן, זה דומה להלכות של תשע ציבורים, איפה, תשע חנויות. אז כך, שני ציבורים, יש שני ערימות לפניו. **הניח תשע ציבורים**, כן, כאן מתחיל.

דובר 2: כן, כן.

דובר 1: **הניח תשע ציבורים של מצה**, אדם הכין את הפסח שלו, והוא השאיר תשע ערימות של לחמים שהם מצה, **ואחד**, והיתה ערימה אחת של חמץ. בא עכבר ונטל. **ולא ידענו**, אנחנו לא יודעים אם הוא לקח חמץ, או שהוא לקח מצה.

דובר 2: כן, הגמרא אומרת על זה, חולדה זה לא נבואה, אז הוא לא יודע לקחת רק מהכשרים, כן?

דובר 1: לא, אני זוכר שכאן יש את הבדיחה בגמרא. הגמרא גם עושה לפעמים בדיחה טובה, בחולדה נבואה.

ובא לבית בדוק. ולא ידענו, אנחנו לא יודעים אם הבית לקח מהערימה, אם הוא היה בית טוב, הוא לקח רק מהמצה והציל, או שהוא לקח חמץ, **ונכנס לבית בדוק**. מה ההלכה עכשיו? ההלכה **צריך לבדוק**, צריך לבדוק. למה? **כי שכל קבוע כמחצה על מחצה**. כל דבר שהוא קבוע, מקבל דין כמו מחצה על מחצה?

הלכה י (המשך): ציבור אחד חמץ וציבורים של מצה — קבוע כמחצה על מחצה

דובר 1:

הגמרא גם עושה לפעמים בדיחה טובה, כביכול דנביאה. **ובא עכבר ונטל ולא ידענו**, אנחנו לא יודעים אם העכבר לקח מהערימה, אם הוא היה עכבר טוב, הוא לקח רק מהמצה והציל, או שהוא לקח חמץ, **ונכנס לבית בדוק**. מה ההלכה עכשיו? ההלכה **צריך לבדוק**, צריך לבדוק. למה? **כי שכל קבוע כמחצה על מחצה**. כל דבר שהוא קבוע, נעשה מחצה, נעשה, מקבל דין כמו מחצה על מחצה. ואף על פי שיש כאן תשע ציבורים של מצה, אבל לא הולכים אחר רוב בדבר כזה, אלא רואים את זה כשווה בשווה.

לכאורה הראב"ד היה גם כאן אומר שמדברים רק לענין הלאה. על מה הראב"ד? יש כאן בטוח. כלומר, צריך לשאול על הדבר האחר האם הראב"ד גם חולק, כי כאן יש ממש ספק. אולי נעשה ממש ספק, שקול. ספק שקול שייך באמת לנושא של ספק דרבנן. זה הכלל.

ביאור הסברא של קבוע — למה רוב לא חל

מה פירוש קבוע? כי הציבורים קבועים. כלומר, העכבר לקח אותו ממקום שהוא קבוע. מה קורה במקרה אחר? חותך ציבורים. אני מתכוון ש... חסר משהו? אני לא יודע. אני רוצה לומר, אני מתכוון שהלומדים נעשים מאוד מבולבלים עם הסוגיה של קבוע ופרוש וכן הלאה. אני מתכוון שהסברא היא מאוד פשוטה.

המקרה המקורי פירושו כך: אני הולך לתשע חנויות, כן? זה בא מתשע חנויות, נכון? הנושא של קבוע, כן? זה המקרה המקורי של קבוע. וזה עושה מאוד הרבה סנס, שלא בא הרוב. רוב הוא כש... אני לא יודע איך אני אומר את זה, אבל אני אספר לך מעשה.

בוא לכאן, היה עשר... הלכתי לעיירה יהודית, יש כאן עשר... אני הולך להבין למה יהודי בכלל היה, אבל קיצור, יש כאן עשרה קצבים יהודיים, תשעה כשרים, אחד טרף. והוא עכשיו בקצב, הוא לא יודע באיזה קצב הוא עכשיו. כן, משהו מאוד טוב. והוא שואל, אני אומר, מה פירוש סתם? אני כאן! אין סתם. סתם זה כשאתה לא יודע איפה אתה, כשאתה לא יודע מאיפה בא משהו, כשיש ספק. אין ספק, יש ספק, אבל זה מאוד קשה לומר רוב. אני כאן רק בחנות אחת. אתה רק בחנות אחת. החנות האחת אתה לא יודע איזו היא. כן, משהו כזה.

דובר 1:

הלאה, עוד ספיקות. **נכנס עכבר לבית וכבר בפיו**, ואחר כך רואים עכבר יוצא גם עם ככר בפיו. אז אדם שיש לו חששות יתירים היה יכול לחשוב, אולי זה עכבר חדש? העכבר הניח את הככר, והעכבר החדש הוא כבר עכבר אחר. אומרים, לא, **אומרים הוא הראשון שנכנס הוא האחרון שיצא**. להפך, אפשר כן לסמוך על כך שזה אותו עכבר, והוא הלך עם החשבון שלו. זו תליה, כלומר כמו תליה, כן? אומרים.

אבל **היה הראשון שחור וזה שיצא לבן**, לא אומרים שבינתיים הוא הזדקן, או שאני לא יודע מה הוא אותו אחד, אלא משהו קרה לו. כן **צריך לבדוק**, כי אז לא יכול לומר הוא שנכנס הוא שיצא.

נכנס עכבר בכיכר בפיו, יצאה משם חולדה בכיכר בפיה, זה אותו דבר **צריך לבדוק**, כי זה לא אותו מי שנכנס ויצא.

יצא עכבר בכיכר בפיו, אז אינו צריך לבדוק, כי אומרים שזו הככר שהיה לו כל הזמן, לא שפעם אחת רואים עכבר עם ככר צריך לפחד שהיו יותר מככר אחת.

נחש שנכנס לחור ופת בפיו? אנחנו יודעים בוודאי שהלך נחש עם פרוסת לחם. אז ההלכה היא כמו חור שצריך בדיקה, אבל כיוון שצריך בדיקה כי ראינו שהנחש הולך לשם, האדם עצמו בוודאי לא רשאי לבדוק כי יש חשש סכנה. אבל אם אדם חשב, אולי צריך בכל זאת לעשות כל כך השתדלות שהוא הולך לקרוא למקצוען ולהוציא את זה? **אין חייב לו חובה להוציאו**. זה מסתמא דין בעמוד א' שלא צריך ללכת כל כך רחוק, פעם אחת שיש חשש סכנה פטרו לגמרי, לא צריך על זה.

סכנה פושרת לגמרי

גם למשל אצל הגוי, לא אומרים למשל שהוא צריך עכשיו ללכת לקנות מתנות מהגוי ולהוריד עורך דין שיסביר לו, כי פעם אחת שיש סכנה, אותו דבר כאן, פעם אחת שיש סכנה החכמים פטרו.

מתאים ליסוד שבדיקה עיקרו על הספק

דובר 2:

לכאורה זה מתאים למה שאמרת שכל דין בדיקה הוא על ספק, היית אולי אומר שעל זה הוא אומר בסוף דבר.

דובר 1:

זה מתאים כאן מאוד בסוף דבר עם הדבר שאמרת שכל דין בדיקה הוא על ספק. אתה רואה, בדרך כלל חכמים אומרים ספק לא צריך לחשוש. כאן משהו הם מחמירים על ספק, אז עד כמה רחוק הולכים? אומר הוא שרק כשזה הגיוני, וגם כאן הוא חשב שיש סכנה. גם, מסתמא הנחש עוד לא אכל את הלחם, כי בשביל זה הוא לקח אותו.

כזית חמץ שבשמי קורה — חמץ למעלה ליד התקרה

דובר 1:

לכאורה, זה מתאים שאמרת שכל דין בדיקה הוא על ספק. היית אולי אומר שעל זה בא הצד השני, הדבר האחד בסוף. זה מתאים כאן מאוד בלבוש סופר עם הדבר שהוא אמר שכל דין בדיקה הוא על ספק. בדרך כלל חכמים אומרים ספק לא צריך לחשוש. כאן משהו הם מחמירים על ספק, אז עד כמה רחוק הולכים? אומר הוא שרק כשזה הגיוני, וגם הוא לא אכל את הלחם, בשביל זה הוא לקח אותו.

אני מתכוון, הרי יש ספק גם שאין יותר את הלחם, כי הוא אכל אותו. אה, אני לא יודע המילה היא לא ספק? והמילה היא ספק? שניהם, זה בוודאי קשור לזה.

דיגרסיה: עלות הבדיקה

הוא מביא גם שחברת המים חברים, אני לא יודע, חבר החובר הוא מאוד יקר, לא יכולים להראות לאדם. רואים הרי כל הזמן. אני לא יודע, הליטאים של היום לא מבינים כל כך טוב, אבל יש שיעור כמה צריך להוציא בעולם. כל דבר, בדיוק. החכמים יאמרו, בוא הנה, כל הבדיקות עולות כסף, נכון?

או מקרה דומה: **שני בתים בדוקים**, שני בתים נקיים שכבר בדקו, ויש ערמה אחת של חמץ, **ובא עכבר ונטל**, ואנחנו לא יודעים לאיזה מהם הוא נכנס. או שאנחנו יודעים כן לאיזה הוא נכנס, אבל **בדק ולא מצא כלום**, והוא לא יודע אם הוא השאיר את זה כאן או שהלך הלאה איתו. או **שבדק**, או שהוא נכנס והוא מוצא כן עוגייה, אבל השאלה שלו היא אם העוגייה היא זו שהעכבר הביא, או אולי יש עוד איזו עוגייה כאן.

אז ההלכה **בכל אלו... מה? משמע לברכה בכל אלו אינו צריך לבדוק פעם שניה, שאין כאן קביעות**. כי עכשיו הרי השאלה לא קרתה עכשיו אצל הערמות, השאלה היא הרי עכשיו בבית שבו הוא נמצא, והשאלה היא כבר... המעשה כבר עבר. כאן זו לא השאלה לאיזו ערמה הלך העכבר, כי הוא הלך לשתייה. השאלה היא, או שיש שני עכברים, זו לא השאלה. השאלה היא, פרוסת הלחם שנמצאת כאן, מאיזו ערמה היא באה? מסתמא היא באה מהרוב. טוב מאוד.

תירוצ המגיד משנה — בדיקת חמץ עיקרו על הספק

דובר 2:

דרך אגב, הוא אומר דווקא שהסברא שלך שאמרת היא מה שהמגיד משנה אומר, שהאחרים שמצדיקים את שיטת הרמב"ם היא שדווקא כי **בדיקת חמץ עיקרו על הספק, מחמירים בספיקות**. כמו הראב"ד, הרמב"ם עונה אחרת מהראב"ד.

דובר 1:

עדיף שאומרים בעצמנו, כי אז אפשר בעצמנו לחשוב אם זו סברא טובה, לא נעשים מוטים שהרא"ה הקדוש אמר, אני מתחיל להרגיש שאני שואל את עצמי את השטויות, אני לא יודע. לא ממש צריך ללמוד ככה, אבל חשוב לא ללמוד ככה, כי אדם צריך הרי שתהיה לו גם דעה משלו, לא?

דובר 2:

כן. גם ככה זו תורתו, לא... לא, אוקיי, זה שיחה בדרך הלימוד.

דובר 1:

כן, הלאה.

הלכה יב: מקרים שבהם צריך כן לבדוק — חששות חדשים

דובר 1:

מה קורה ככה? **הניח חמץ בזוית זו**, הוא הניח חמץ כאן, והוא חוזר, הוא מוצא את זה במקום אחר. מישוהו הזיז את זה. האם הוא יכול לחשוב שהעכבר לקח את זה מכאן והניח כאן? או שאפשר לחשוב, לא, העכבר לקח את זה מכאן ונשא לגמרי למקום אחר, ואת זה העכבר הביא לגמרי ממקום אחר.

או שהניח תשע חלות ומצא עשר, הוא השאיר תשע, כאן הוא מוצא עשירית. מאיפה העשירית? האם הוא יכול לחשוב, אוקיי, שוב, ברוך ה', זה מונח כאן חברים. או שהוא יכול לחשוב, לא, פעם אחת משהו קרה כאן שינוי, העכברים כאן פיקדו, אז מי יודע מה עוד הם עשו? אולי הם הביאו עוד אחד אחד עשר והוא מוסתר.

או שהיו תשעה צבורין, תשע ערמות של מצה ואחד חמץ, ופירש ככר מהם, לחם אחד נעלם מהכל, ואין ידוע, אני לא יודע אם הלחם נעלם מתשע המצות או מהחמץ האחד. **ובא עכבר ונטל הככר שפירש ונכנס לבית בדוק**, הוא נכנס לבית שבדוק מחמץ.

או שבא עכבר ונטל חמץ, וספק נכנס לבית זה או לא נכנס, ראו עכבר הולך עם חמץ, ולא יודעים אם הוא נכנס.

בכל אלו, כל אלה צריך כן לבדוק. למה? כי זה לא פירוש. אין כאן רוב, אבל זה הפוך מרוב. הרי התווסף עוד אחד, יש כאן סוג אחר של ספיקות בכלל. התווספו חששות חדשים, אולי באים עכברים, אולי באים עכברים, אולי באים עכברים. אז את הדברים האלה צריך לבדוק, כמו שלמדנו קודם. על ספק כזה צריך לבדוק, כמו שלמדנו קודם.

הלכה יג: נכנס עכבר ויצא עכבר — תליה

לא, הוא מדבר על תוכנית אחרת כשהראב"ד לא הבנתי. מה הוא אמר שזה? בואו נלמד את ההלכה הבאה, אולי לומר.

הלכה טו: חמץ בבור

דובר 1:

היה חמץ בבור, אז פעם אחת אין חייב נותן להעלותו, כי זה לא יעלה. דברים נופלים למטה, יש כוח משיכה. בדרך כלל דברים נופלים למטה ולא למעלה. זה מנהג העולם. הם כולם עוקבים אחרי תיאוריית איינשטיין משהו. **אין מחייבין אותו להעלותו, אלא מבטלו בלבד ודיו.**

דיון: למה עוזר ביטול אצל בור?

על זה עוזר ביטול. אז על זה אני רוצה כאן לחשוב, או אם המילה היא כל הזמן שמא יבוא לאכול, זה מתאים מאוד פשוט, כי זה ייפול, הוא יכול לאכול אותו, אז יש החשש שהוא יאכל אותו.

אבל אם החשש הוא לא שמא יבוא לאכול, שהחמץ תיקנו בדיקה סתם ככה כדרגה גדולה יותר של תשכיתו, אפשר גם לשמוע שאז כשיש סיכויים גדולים שזה ייפול, וביום טוב, כל חיוב בדיקה הוא ערב יום טוב, צריך כבר עכשיו לחשוש, כי זה יכול ליפול יהיה זה מקום שמתחייב בדיקה. ואפשר לחשוב ככה.

דובר 2:

אני מבין, אבל לכל הדעות, אפילו הרמב"ם אומר שזה קשור לתשכיתו, הנקודה של תשכיתו היא בוודאי כדי שלא יאכלו. כלומר, הטעם של בל יראה. בל יראה גם חשוב יותר מאכילה.

דובר 1:

בל יראה, לא, עומדים, בל יראה גם כדי שלא יאכלו.

דובר 2:

גם שלא יאכלו?

דובר 1:

כן. מה הוא התכוון? זה מנדלינג מנג'מנט? דבר קיצוני?

דובר 2:

לא, זה לא דבר קיצוני. זה בוודאי כדי שלא יאכלו. אני מתכוון שזה פשוט ככה.

דובר 1:

נכון אוקיי, בואו נלמד.

הלכה טז: כפת שאור וביטול חמץ

כפת שאור שייחדה לשיבה

דובר 1:

עכשיו אנחנו הולכים ללמוד איך אפשר כן לבטל, או שאור, בואו לא עם זה. איך זה נעשה בטל, איך מסתכלים על החמץ שהוא בטל.

אז ככה, **כפת שאור**, אדם היה לו למשל ערמה גדולה של בצק. לא ערמה, כפת שאור היא הקערה שבה מחזיקים את השאור. אה, והשאור התקשה. ונשאר בפנים השאור, ועכשיו הוא משתמש בכל הדבר כמו ספסל.

דובר 2:

הוא אומר שזה מתכוון לשאור עצמו, זה התקשה.

דובר 1:

זה התקשה, והוא משתמש בכל הדבר כמו ספסל. עכשיו יש לו ספסל כבד, הקופה עצמה אם הוא היה יושב עליה היתה נשברת, אבל עכשיו היא מלאה בבצק קשה.

אני מבין מה זה אומר קופה? קופה פירושה הבצק עצמו, או משהו ש... לא סל, טעיתי, הסל הוא ההלכה הבאה. הוא אומר כן קופות שאור נראה... הגאונים מתרגמים סל, או כשהבצק עצמו נעשה כמו ספסל. בצק מוקשה

אני מתכוון, למדנו, אנחנו הולכים ללמוד אחר כך על זה, על כסף. אבל זה עולה זמן. משהו טרחה, משהו החמץ חייבו. אבל מאה דולר? מה זה אומר שזה יקר החברים? שירות מקצועי, זה עולה שלוש מאות דולר.

וסתם יש בזה כללים של כמה אדם צריך להוציא לדאורייתא, לדרבנן. זה לא כללים, זה הרבנן עצמם. מה זה אומר כללים? דרבנן אומרים, בוא הנה, כל כך יקר? עד כדי כך, כאן הרי גם, זה שניהם, זה... ומניחים מראש דבר כזה. כל הדבר הוא כאן אחד. וזה לא שהאדם לא הולך לפסח ולאכול כי זה לא מסתובב יותר.

דיגרסיה: הגמישות של ההלכה

בקיצור, אני רק אומר שזה מאוד מעשי ההלכה. אני לא מבין לעולם, אמרתי כבר מספיק פעמים, אני לא מבין לעולם את האדם ההלכה, אסור ללכת נגד ההלכה. אני לומד הלכה. ההלכה היא המערכת הכי גמישה שהומצאה אי פעם. לכל דבר יש היתר. יש היתר, הרי תמיד יש דרך החוצה, הרי תמיד יש היתר. זה מאוד לא אידיאולוגי, זה מאוד לא... הקדושים... נעשים כל הדברים מקרה אם זה ממש... זה לא שחור ולבן. יש פעמים שנעשים חזקים, יש פעמים שיש דבר שההלכה אני צריך לעשות, אבל רוב ההלכות לא. רוב ההלכות, לימוד ההלכות הוא על פי רוב למצוא. כן, באופנים כאלה צריך דווקא לא.

נו, אתה יכול לעצור רגע?

דובר 2:

כזית חמץ שבשמי קורה.

דובר 1:

טוב מאוד. כן.

הלכה יד: כזית חמץ שבשמי קורה

דובר 1:

אז זה עוד כאלה מההלכות של עד כמה רחוק צריך לבדוק. כמו שלמדנו כמו בחור צריך ללכת עד אל מקום שידו מגעת. ההלכה הדומה היא ככה, **כזית חמץ בשמי קורה**, כזית חמץ שנמצא למעלה ליד התקרה, ליד הקורה למעלה, **מחייב הנותן להביא סולם להורידו**, מחייבים את האדם שהוא צריך להביא סולם להוריד אותו. למה? **שפעמים יפול משמי קורה**, יכול ליפול.

זה מעניין דווקא ההלכה. כאן נראה דווקא כן קצת כמו שהעניין הוא שהוא הולך לאכול אותו. כי אם זה לא קשור לאכילה, מה איכפת לי שזה הולך ליפול או לא?

הסברות ב"שפעמים יפול"

אולי המילה היא שעכשיו זה במקום שלא חייבו בדיקה, אבל זה יכול להיות מקום שחייב בדיקה. אולי זו המילה. לא כאכילה, אלא כשזה משהו שהוא כמו עמוק עמוק בחור שלעולם לא יוצא משם, בכלל לא חייבו בדיקה. קודם כל יש נושא של קושי. אבל אתה רואה כאן שכל הקושי לא שינו. הוא צריך כן להביא סולם להוריד אותו, והסיבה היא שמא יפול.

שמא יפול זה הפשט שכי זה יכול מאוד בקלות להיות במקום שחייב בדיקה. אני מתכוון, אם אומרים שהמילה היא לא על אכילה, זה היה הדבר היחיד שאני יכול לחשוב. עכשיו זה דווקא מקום שאולי פטור מבדיקה, כמו משהו שהוא מאוד עמוק בחור. אבל זה יכול ליפול ולהיות מקום שחייב בדיקה, בגלל זה צריך לקחת סולם.

החור חייב בדיקה, אבל מקום שידו מגעת. אני אומר שהקורה היה יכול להיקרא מקום שאין ידו מגעת. ידו מגעת פירושו בלי ציוד מיוחד, בלי סולם, בלי כלים מיוחדים. אבל משהו שבחור לא יעלה. זה יכול ליפול, וכשזה ייפול הרי זה יהיה מקום שחייב בדיקה. ביום טוב לא יכולים לבדוק.

דובר 2:

כן, המגן שלי אומר משהו כזה. על מה?

דובר 1:

אז כך, אם יש חוט של בצק ביניהם, שני המקומות מחוברים בחתיכת בצק אחרת, יש משהו גשר ביניהם, חתיכת בצק קטנה, אז אז כך **רואה**, בודקים. כל שאילו ינטל החוט, ינטל עמו. אם החוט כל כך מחובר חזק לשתי חתיכות הבצק, שאם לוקחים את החוט, נמשך עמו, נמשכים עמו שני חצאי הזיתים, מסתכלים עכשיו כאילו זה כזית שלם, רק יש משהו שמחבר את שני החתיכות הקטנות. **חייב לבער**.

המשך: חצאי זיתים מחוברים בחוט בצק

דובר 1:

ואם לאו, כלומר, אם לא מתחברים שני חצאי הזיתים, בעצם לכאורה אפילו קצת יותר קטן משני חצאי זיתים, כי אפשר פשוט לחשב את חוט של בצק עצמו הרי משהו חתיכה, הרי קצת. ואם לאו, אם החוט לא מספיק חזק או לא מספיק גדול, וכל חצי הוא דבר בפני עצמו, **אינו חייב לבער**, כי כמו שלמדנו קודם, כשזה עריבה, אז נעשה בטל לעריבה.

אומר הוא, במדברים אמירים דתורה שחתיכה קטנה נעשית בטלה, זה כשמונח בקערה, אומרים שזה נעשה מחובר לקערה. אבל בבית, אם פשוט לאדם יש פירורים מונחים על הרצפה בבית, אה, פשוט בקיר, אבל אם **ינטל החוט וינטל עמו**, **חייב לבער**, אפילו אינו שם אלא מקבץ אותם.

ביאור: ההבדל בין עריבה לבית

דובר 2:

אני מתכוון שמה שהוא מתכוון לומר כאן הוא כמו שלמדנו קודם שפירורים לא צריך לדאוג. אם לאדם יש למשל הרבה פירורים קטנים, אז אם כל הפירורים הקטנים מחוברים איכשהו... לא כתוב פירורים, כתוב בצק. סוג דבר כזה שקורה שאדם מחפש כזית לעשות את הבצק שלו, ואין לו, לוקח חתיכה כאן, חתיכה שם, וממילא נעשה, עם זה הוא עושה את החלה שלו לשבת. סוג דבר כזה הוא חייב לבער, כי קורה שהוא הולך לקחת את זה.

דובר 1:

אני מבין מה ההווה אנינא? בדיקת חמץ פירושה חתיכות בצק?

דובר 2:

לא, בדיקת חמץ פירושה כזיתים.

דובר 1:

רק כזיתים?

דובר 2:

כן, רק באופן כזה שכזית שאפשר לצרף, אז זה, כי בדיקת חמץ היא על דבר שעוברים עליו בפסח, שזה כזית כמו שלמדנו.

דובר 1:

אני אומר לך, זה נכון כמו שאמרת קודם על הפירורים, כאן רואים את זה גם, שמדברים רק מכשמתחיל להיות משהו חתיכת שיעור. הוא לא אומר שיעור, הוא אומר הרי חצי זית. חצי זית פירושו עדיין שיעור, אבל הנקודה היא שזה באופן כזה שאפשר לצרף את זה. אני מתכוון שבדואי מדובר על שאור כזה, שזה לא דבר שהולכים לאכול. אני לא מתכוון שאנשים אוכלים חתיכות בצק וקליפות. יכול להיות שזה הכל שאור, וזה נופל, ממילא זה... אבל ואם לאו, אם אין שום דבר שמאחד את חצאי הזיתים, לא, סליחה, טעיתי.

חצי זית בבית וחצי זית בעלייה

דובר 1:

אוקיי, מה קורה כשיש בביתו, בבית אחד, אבל זה לא מונח במקום אחד? **חצי זית בבית וחצי זית בעלייה**, או **חצי זית בבית וחצי זית באכסדרה**, ובאכסדרה דיברנו... כן, אוקיי, אכסדרה. או **חצי זית בבית וחצי זית בבית שלפניו**, בחדר אחר, בבית אחר. **הואיל ואילו החצי זיתים דבוקים בכתלים או בקרקעות**, זה לא מונח במקום שקל להוציא, **אינו חייב לבער**. זה ממש בטל, **אלא מבטלו בלבם ודיו**, כי הוא לא הולך לצרף את זה.

שמתחילים להשתמש בו כספסל. **שייחדו לשיבה** שמיועד מעכשיו שהולכים לשבת עליו.

אז השאלה היא אם אנחנו מסתכלים על זה כחמץ, או אנחנו מסתכלים? לא, החמץ כבר לא כאן, עכשיו זה ספסל. זה תלוי.

אז ככה, **אם טח פני מיט היט**, אם הוא מרח אותו בטיט, **הרי זה בטלה** נעשה בטל מזה, אז החמץ כבר לא חמץ. כלומר, אנחנו לא מסתכלים על זה כאור, אנחנו מסתכלים על זה כספסל, **ומותר לקיימה**. כן. את זה אפילו לא צריך לבטל. זה לא חמץ כזה שהוא לא... תראה לא רק כאילו זה כבר לא, זה חמץ לשעבר. זה חמץ לשעבר.

הסבר: למה זה בטל?

זה לכאורה, כאן נכנס מאוד הרב שלמד בפרק א'. כלומר, בעצם כל השיעורים, אולי יש להם ראוי לאכילה, התירוץ הוא לא משום שאינו ראוי לאכילה. לא מספיק שאינו ראוי לאכילה, כי שיעור עוברים עליו אפילו אינו ראוי לאכילה. אבל כשעשו עם זה משהו לגמרי, עשית ממנו רהיט, זה כבר לא רהיט עכשיו. זו דרך אחת.

אפשר גם לחשוב עוד על הענין של אכילה, גם כן כך, אומתוך פני עבדות אין שום דרך שיאכלו את זה. אבל זה לא רק שאין שום דרך, זה נעשה בטל, כי לעולם לכתחילה אין זה דבר שאוכלים, זה רק דבר שעושים עם דברים אחרים. אבל עכשיו כשנעשה ספסל, הרי זה לא רק שאין...

בצק שבסדקי העריבה — בצק בסדקים של עריבה

דובר 1:

בצק שבסדקי העריבה, אדם יש לו עריבה, ועריבות נעשים בהם חורים, ומשתמשים בה לעריבה, העריבה, הקערה משתמשים לבצק. ושם שיש חורים, מתמלא בבצק. בצק הוא דביק.

אז כך, **אם יש כזית במקום אחד**, אם יש סדק כל כך גדול בעריבה שיש כזית שלם של בצק במקום אחד, **חייב לבער** צריך לגרד שם ולעשות הכל. כדי להיפטר מהחמץ. תוציא אותו, תוציא אותו. יש כזית שלם, במקום אחד.

ואם לאו, אם אין כזית, אז כך. תלוי: **אם היה אסור לחזק בו שבירי העריבה**, אם מסתכלים על הבצק שם כאילו זה במקום דבק, כאילו זה במקום הדבק, או לסתום, זה במקום להחזיק חתיכות, **או לסתום נקב**, או לסתום חור, **בטל במיעוטו**, נעשה בטל לעריבה.

הסבר: מה פירוש "בטל במיעוטו"?

אבל מפני שהוא מיעוט, כתוב כאן משהו כזה, אני לא כל כך ברור, בטל במיעוטו זה משום שהוא פחות מכזית. אפשר לומר כך, מפני שהוא פחות מכזית, ואין זה שיעור דאורייתא, ממילא מניחים שמעכשיו מסתכלים על זה גם כאילו זה חלק מהעריבה.

אבל אם זה לא מחזיק את העריבה, העריבה לא הייתה נופלת אפילו בלי הבצק, אז לא אומרים שהבצק נעשה בטל, נעשה עכשיו חתיכת צלחת. אלא יש צלחת, ויש בצק, והוא דבוק עליה. אז עדיין יש חיוב לבער, לגרד ולבער.

אני מביא כאן מהשולחן ערוך הרב, הגיוני שההלכה הקודמת של תוך פניה בטיט תעזור גם כאן. אם מורח הכל בטיט סביב, אם הוא מורח הכל בטיט סביב ועוד. אם עשה משהו שהוא ציפה את זה, אני לא יודע מה עשו ממש בטל. כל דבר, אם לוקחים... אני מסכים. אבל אני מתכוון, זו המילה. בטל במיעוטו לא אומר שזה נעשה בטל. חצי שיעור הרי גם חייב. חיוב בבטל והכל. אלא מפני שהוא פחות, הרי פחות חמור, אומרים, אה, זה לא קיים, זה חלק מהעריבה.

שני חצאי זיתים בשני מקומות

דובר 1:

ועוד, **היו שני חצאי זיתים בשני מקומות**. מה קורה באותה עריבה? בקערה יש שני חצאי זיתים בשני מקומות שונים. כאן יש חור ותקוע חתיכת בצק וכאן.

עוד, **"המשכיר בית לחבירו"**. כלומר עד עכשיו למדנו על מישוהו ששכר בית אחרי שכבר היה זמן הבדיקה, היה בפסח או י"ד. טוב מאוד. אבל עכשיו **❖❖❖** אפשר ללמוד כש... על מי החיוב לבדוק, על השוכר או על המשכיר?

אומרת ההלכה כך: **"אם עד שלא מסר המפתח חל ארבעה עשר"**, לפני שמסר את המפתח, אם מסר את המפתח עוד לפני ארבעה עשר, לפני ליל י"ד מתכוון, נכון?

דובר 2:

כן, לפני שמתחיל חיוב הבדיקה.

דובר 1:

או **"על המשכיר לבדוק"**, כי הוא עדיין לא נתן את המפתח, נעשה חיוב הבדיקה חל עליו כשזה עוד הבית שלו. להיפך.

דובר 2:

כן, כן, זה ענין בדיוק כזה.

דובר 1:

אבל **"ואם משמסר המפתח"**, אם הוא כבר מסר את המפתח לפני כן, אז כשקורה ארבעה עשר, כשנעשה בלילה של ארבעה עשר, זה כבר של השוכר, אז עולה החיוב על השוכר לבדוק.

כאילו המילה כאן היא שהיה אפשר אולי לחשוב שחיוב הבדיקה הוא הרי דין ותנאי במצווה שקורה רק בפסח. זה רק החיוב מתחיל לפני כן. ממילא אולי יהיה תלוי רק במי יש את זה בפסח? אומרים לא, כשהחיוב קורה, כשמגיע הלילה הבאה. יכול גם להיות שזה יותר כמו דין חושן משפט, שההנחה היא שמי צריך לעשות את ה... בואו נראה, החלק הבא בואו נראה.

המשכיר בית בחזקת שהוא בדוק ונמצא שאינו בדוק

דובר 1:

המשכיר בית, הלכה מעניינת. **המשכיר בית בחזקת שהוא בדוק**, הוא שוכר בית, כמו שלמדנו שכששוכר יש חזקה, בערב יום טוב יש חזקה, או באופן אחר יש חזקה כזו. והוא לוקח את זה כבר בדוק, למעשה הוא רואה שזה לא בדוק. אז ההלכה, **על השוכר לבדוק, ואינו מקח טעות**. זה לא מספיק לומר שזה עושה את זה למקח טעות, שאם היה יודע לא היה קונה את זה. למה? **ואפילו במקום שבו דקין בשכר**, אפילו אם מדברים על מקום שמוציאים כסף על לשכור ניקיון ולבדוק. למה? למה זה לא נקרא מקח טעות? **שהרי מצוה הוא עושה**. זו הרי מצווה לבדוק חמץ. אז לא יכול לומר שאם הייתי יודע לא הייתי, ברור, רגלים לדבר, שאם הייתי יודע לא הייתי שוכר? לא! אפילו אם הייתי יודע אולי עדיין הייתי שוכר, כי זו הרי מצווה. זו לא סתם טרחה, יש בזה הרי מצווה. טוב מאוד.

דיון: למה זה לא מקח טעות?

דובר 1:

מאוד מעניין. כי זו מצווה זה מה? ממילא הוא לא יכול לומר שזה בוודאי מקח טעות. מקח טעות צריך להיות כשזה ברור שזה מקח טעות, וזה מקח טעות בטוח. זה אכן מקח טעות, אני לא אומר לך. אבל אתה הרי לא מקח טעות, כי למעשה יש לך הנאה שאתה עושה מצווה. זה מצחיק, נכון? אתה מסכים איתי שזה מצחיק? אולי אני לא יודע את המילה מצחיק? זה מעניין.

דובר 2:

לא, כי מה משנה לך שזו מצווה? כי זו מצווה, בואו נגיד שזו מצווה, אבל אם המצווה עולה כסף, ואתה גרמת לי להפסיד כסף. אני אכן זכיתי לעשות מצווה. תדמיין שמישהו גונב ממני, אבל זו הרי מצווה. אני לא תופס, אתה מבין, אני שואל, זה מאוד דבר מוזר.

דובר 1:

אבל צריך להיות במקום שמאוד ברור ששום אדם נורמלי לא היה שוכר בית במצב כזה. על זה יש, ואני נכנס, אתה אכן לא כזה אוהב מצוות. קורה לך

ושוב, מה שצריך לצרף, במילים אחרות, אם מישוהו יאמר שכאן רואים שיש מצבים שצריך כן לבדוק חצי זית, התשובה היא אמת, אבל המצב הוא כשזה דבר כזה שקורה שהוא לוקח את זה ביחד. יכול להיות אדם הולך למאפיית מצות, ולמשל באמצע אפיית המצה, ונופלת חתיכה, לא יכול לומר שזה חצי זית, כי קורה שמרימים את זה ושמים בחזרה פנימה. אבל אם זה נפל מהחלון, זה איפשרו אחר, אז זה לא רלוונטי. זה מאוד מעשי...

דובר 2:

כמו שאתה אומר, רואים לכאורה שהביעור, הבדיקה, קשורה למה שהוא הולך לעשות עם זה. הוא הולך לאכול את זה לכאורה. זה עדיין מחובר למה שרואים שזה סוג דבר כזה שהוא יכול להכין, הוא הולך לעשות ממנו כזית, והוא הולך לכאורה לאפות את הכזית. זה לא סתם כזית, זה הולך לשכב שם, הוא הולך לצרף את זה כי הוא רוצה לאכול את זה.

הלכה יז: המשכיר בית סתם בי"ד — חזקת בדוק

דובר 1:

אוקיי, עד כאן הפרטים של מה צריך לבדוק. עכשיו נלמד כמה הלכות על איזה אדם או איזה בית צריך לבדוק, לא כלומר המקרים של מישוהו שוכר או הוא נוסע, לא מה שראינו עד עכשיו המקומות שבבית או חלקי הבית שצריך לבדוק.

אומרת ההלכה כך: **המשכיר בית סתם בי"ד**, אם מישוהו שוכר בית ערב פסח, י"ד כבר, י"ד, והוא לא אומר אם זה בדוק או לא, לכאורה צריך להוסיף כאן שמדובר ביהודי ישר, ברור. לפי התורה מדברים כבר על רשעים, מה שיש בשבטים ובזקנים. **הרי זה בחזקת בדוק**, אפשר להניח שמאחר ויש חובת בדיקה מהלילה שלפני כן, מניחים שהוא יהודי ישר, והוא כבר עשה את ההלכה, הוא בדק, **ואין צריך לשאול**, הוא לא צריך לשאול. זו ההלכה, אבל לא צריך. שיהיה רגוע מהדאגה להתברר. לא צריך להתברר, אפשר להניח את החזקה ולהיות רגוע.

אם יודעים שהוא לא בדק, או הוא אומר שלא, אם הוא יודע שהוא לא היה או מה שזה יהיה. אבל נגד החזקה יש אבל עד אחד שזה לא פשוט. **ואמרה אשה או קטן, "אנו בדקנוהו"**, אנחנו בדקנו, **הרי אלו נאמנים**, הם כן נאמנים. למה? כי לכאורה, על דאורייתא לא היו נאמנים. אבל מאחר שזה דרבנן, אז **הכל נאמנים על ביעור חמץ**.

עוד אומר הרמ"א, **"והכל כשרים לבדיקה"**. זו הלכה חדשה. כלומר שניהם, גם היא יכולה לומר שהיא עצמה בדקה, צריך לדעת גם שהיא נאמנת, גם שבואו נגיד שהיא נאמנת, שהבדיקה שלה עבדה. כן, אבל ההלכה **"הכל כשרים לבדיקה"** היא הלכה קצת יותר גדולה. כאן זה כתוב במקרה הזה, אבל יש הלכה יותר גדולה. מה שלמדנו שצריך לבדוק חמץ זה לא שהאבא צריך, אלא כל אחד כשר לבדיקה, **אפילו נשים ועבדים וקטנים, והוא שיהא קטן שיש בו דעת לבדוק**. קטן בודקים תמיד למצווה הספציפית. המצווה הספציפית של ביעור חמץ היא השיעור כשהוא קטן שכבר יודע איך לבדוק חמץ. זה יותר דבר מעשי. אם הוא קטן, אומרים לו **"לך חפש לחם"**, הוא יודע מה זה לחם, הוא יודע מה הוא צריך לבדוק.

דובר 2:

כן, הוא אומר שאז זה יותר כמו חיוב חינוך. כאן הוא לא אומר שקטן לא מחויב לבדוק. כאן לא מדברים על חיוב, כאן מדברים על כשרות.

דובר 1:

לא, זה אמת... חיוב זה בוודאי שנשים ועבדים, אם יש להם חמץ, יש להם את המצווה, כמו כל דבר, עם החינוך או עם ה... טוב מאוד.

הלכה יח: המשכיר בית לחבירו — מי חייב לבדוק?

דובר 1:

לחשב, הוא יודע מתי הוא על מטוס, הוא יודע מתי הוא ינחת, הוא יודע כמה יאחר.

הוא עדיין לא פגש בריסקר שנוסע לשבת אחרי פורים והוא מתחיל לבדוק אותו. אי אפשר להיות בריסקר מספיק, אני חושש. כן, אני אומר זאת, אני יכול לתאר לעצמי שבריסקר הוא לאו מדעתי. אבל אפילו, מפרש בים, לא מדברים על זה. אפילו המפרש בים היום, אחד נוסע לטיול גדול יותר, אבל הוא יודע, הוא יודע שהוא נחת ערב פסח אז ואז, יודע... אוקיי, בכלל גם כן, היום אולי צריך רק לחוש במקום שהחשש מוצדק. זה הייתי אומר.

הלכה יט (המשך): המפרש בים — אין דעתו לחזור

ממילא **אין דעתו לחזור**, אם בכלל הוא לא מתכנן לחזור בפסח, **אין צריך לבדוק**. למה בעצם? למה? כי הוא **קודם שלשים יום**, קודם שלשים אין חיוב בדיקה.

קושיא: כל יראה

אבל הרי יגיע פסח, הוא יעבור על כל יראה בביתו.

תירוץ: ביטול

אוקיי, לכאורה, ביטול, ביטול, הוא יבטל. הוא יכול לבטל, כמו שנלך ניקח מאוחר יותר. חובת בדיקה עדיין לא חלה עליו, וזה רחוק ממנו. חובת בדיקה היא רק משהו ששייך כשזה קרוב אליו. כך הוא מתכוון.

הלכה יט (המשך): העושה ביתו אוצר

וכן, דומה כמו אוצר, הוא עושה את ביתו, זה נעשה אוצר. האוצר לא צריך אוצר של חמץ, זה נעשה **מקום שמכניסין בו חמץ**. זה הדבר.

אז **תוך שלשים יום** הוא צריך קודם לבדוק. אז בשלושים יום של פסח הוא צריך לבדוק. אז **אם דעתו לפנותו**, הוא הולך להוציא את האוצר **קודם הפסח, צריך לבדוק**.

לא, **קודם שלשים יום** אפילו לא. הוא אומר, קודם שלשים יום, כשיש חיוב בדיקה, ולא יכולים. יש חיוב בדיקה, ויש מקום שמכניסין בו חמץ. יש חיוב בדיקה.

אבל **קודם שלשים יום**, כשיש חיוב בדיקה, יש אותו דבר כמו כשחוזרים. חוששים, אולי זה יתגלה. וכוונתו **ענה לפנותו קודם הפסח, אין צריך לבדוק**, כי עכשיו עדיין אין חיוב בדיקה, וכשיהיה פסח זה לא יהיה חיוב בדיקה כביכול, חיוב בדיקה ראוי. ממילא אין צריך לבדוק.

סיום פרק ב'

סיימנו בזה פרק ב' מהלכות חמץ ומצה. מה זאת אומרת סיימנו בזה הלכות... אה, יש עוד הלכות בדיקת חמץ, יש עוד פרק.

שאתה יהודי חלש, צריך אכן להתחזק יותר באהבת מצוות. אבל לא יכול לומר שאצל כל היהודים זה נקרא מקח טעות?

דובר 2:

טוב מאוד, אתה צודק. זה לא מקח טעות, אבל הוא מביא שזו אכן מחלוקת של המחבר והרמ"א, שהוא צריך לשלם את הכסף שהוציא על הבדיקה. אולי הוא אכן צריך להסביר לו את זה. מקח טעות צריך להיות פשוט משהו שהוא "ברור", רגילות הדברים. שיש מי שאומרים אכן, שלא יכול להיות שהוא פטור מלשלם. אתה צודק, זה לא מקח טעות. למה? כי יהודי יכול לעמוד בלבדוק. זו איזושהי ההנחה. אבל השאלה היא אם הוא יכול להוציא ממנו את הכסף, אם... מביא הוא שאם זו מחלוקת כבר לא יכולים להוציא. הלו, בכל מקרה, יפה, בואו נמשיך הלאה.

הלכה יט: המפרש בים והיוצא בשיירה

דובר 1:

עכשיו נלמד אם צריך לבדוק כשנוסעים. כלומר, הוא לא כאן אצלו, או הוא לא כאן עכשיו בזמן בדיקת חמץ.

אומרת ההלכה, **המפרש בים**, מישוה יוצא, מפרש זו לשון מעניינת. זו פרישת המפרשות מהספינה, פורשים מפרשות, לא? זה פשוט אומר שהוא מפרש, הוא הולך מהעיר שלו, הוא נוסע למדינת הים, או **היוצא בשיירה**, הוא יוצא לדרך ארוכה עם שיירה. אני מתכוון שבדרך כלל, מפרש בים פירושו עם ספינה. יוצא בשיירה פירושו הוא יוצא עם גמל, מדבר, דבר כזה. עם קרון.

דובר 2:

כן, אז כך, **תוך שלשים יום**, פסח מתחיל שבשלושים יום כבר יש איזושהי יראה של פסח, איזושהו דין של פסח.

הלכה יט (המשך): המפרש בים והיוצא בשיירה — אם דעתו לחזור קודם הפסח

נו, אז הוא צריך לבדוק לפני כן, לפני שהוא נוסע צריך לעשות את הבדיקה. **קודם שלשים יום** תלוי, **אם דעתו לחזור קודם הפסח**, אם הוא מתכנן לחזור לפני פסח, אז ההלכה היא שהוא לא יכול להסתמך שהוא יחזור בזמן, **וצריך לבדוק ואחר כך יצא**. למה? כי יש חשש **שמא יחזור ערב פסח**, אולי הוא יחזור הביתה ברגע האחרון.

חידוש: היישום העכשווי של החשש הזה

לכאורה מדבר כאן על זמנים עתיקים כשידעו פחות לחשב את הדרכים, ולא יהיה לו **פנאי לבער**. גם היום קשה לחשב, כשאין... הוא לא מדבר על טיול כזה, הוא מדבר על טיול גדול כזה, **מפרש בים**. היום אדם אפשר בערך